

Maria Federica Moscati

AZ AZONOS NEMŰ PÁROK ÉS A MEDIÁCIÓ

Gyakorlati kézikönyv

„Litigious Love”:
Az azonos nemű párok
és a mediáció
az Európai Unióban

Az Európai Unió
Polgári jogi jogérvényesülés
programjának
támogatásával

„Litigious Love“:
Az azonos nemű párok
és a mediáció
az Európai Unióban

Az Európai Unió
Polgári jogi jogérvényesülés
programjának
támogatásával

Ez a kiadvány az Európai Unió Jogérvényesülési Főigazgatóság Polgári jogi jogérvényesülés egyedi programja (2007–2013) pénzügyi támogatásával, a JUST/2013/JCIV/AG/4667. számú támogatási megállapodás keretében készült.

A kiadvány tartalmával kapcsolatban a szerző, Maria Federica Moscatti vállal felelősséget, a vélemények az Európai Bizottság álláspontját nem feltétlenül tükrözik.

„Litigious Love” – Az azonos nemű párok és a mediáció az Európai Unióban

Projektvezető: Maria Federica Moscatti

Szerző: Maria Federica Moscatti

A fogalomgyűjtemény szerzője: Anna Lorenzetti

Partnerek:

Magyar kiadás: Háttér Társaság

Fordította: Rédei Dorottya

Grafikai tervezés és tördelés: Nagy Szilvia

Ikonok: [Freepik \(http://www.flaticon.com\)](http://www.flaticon.com)

**AZ
AZONOS
NEMŰ
PÁROK
ÉS A
MEDIÁCIÓ**

Gyakorlati kézikönyv

Szerzői jogok © Maria Federica Moscati, 2015

Minden jog fenntartva.

A kiadvány szerzői jogai Maria Federica Moscatit illetik a Copyright, Designs and Patents Act 1988 értelmében.

A kiadvány részei csak a szerző megjelölésével idézhetőek vagy felhasználhatóak. A kiadvány nem sokszorosítható és nem hozható kereskedelmi forgalomba a szerző előzetes írásos engedélye nélkül.

Először elektronikus változatban 2015. februárban jelent meg.

Elérhető:

<http://www.litigiouslove.eu>

<http://www.retelenford.it>

<http://www.zagreb-pride.net>

<http://www.hatter.hu>

<http://www.bnhre-bg.net>

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Ez a kiadvány nem jöhetett volna létre az Európai Bizottság Jogérvényesülési Főigazgatóságának támogatása nélkül.

Szívből jövő köszönet Michael Palmer professzornak a tanulmány első vázlatához tett értékes javaslataiért, valamint Anna Lorenzettinek, Giacomo Viggianinak, Maria Grazia Sangallinak és Michele De Chiriconak barátságukért és felbecsülhetetlenül hasznos tanácsaikért. Hálás vagyok az Avvocatura per i Diritti LGBTI – Rete Lenfordnak, amiért támogatták a projektet. Szintén nagyra becsülöm és köszönöm a következő ügyvédeknek, mediátoroknak és más adatközlőknek, hogy megosztották velem értékes tapasztalataikat: David Allison, Robin ap Cynan, Allan Barsky, Gill Butler, James Carroll, Emily Doskow, Mylo Egipciano, Frederic Hertz, Richard Hogwood, David Josiah-Lake, Patricia Muzalewski, Dominic Raeside, Richard Roberts, Isabel Robertson, Laura Ronn, Judith Scott, Ruth Smallacombe és Eric Watterson. Hálás vagyok Sarah Lloydnak és Laura Mackeynek a segítségért, amit a projekt disszeminálásában és az interjúalanyok keresésében nyújtottak.

Köszönöm minden partner-szervezetnek és résztvevőnek a *„Litigious love”: Az azonos nemű párok és a mediáció az Európai Unióban* című projektben végzett munkáját: Barbara Pezzini, Borislava Daskalova, Vladislav Pektov, Marko Jurcic, Natalija Labavic, Dombos Tamás, Kárpáti József, Bergamoi Egyetem, Háttér Társaság, Zagreb Pride, Bulgarian Network for Human Rights Education és Scuola Superiore dell’Avvocatura.

TARTALOMJEGYZÉK

Köszönetnyilvánítás	5
Bevezető	7
Módszertani és elméleti megfontolások	9
Hogyan olvassuk a kézikönyvet?	12
1. rész: Viták és vitarendezési eljárások	13
Vitaforrások azonos nemű partnerek között	13
Azonos nemű partnerek által alkalmazott vitarendezési eljárások	30
Bírák, ügyvédek és mediátorok	37
2. rész: A mediációs folyamat	43
A mediáció előtt és alatt	43
A mediációt befolyásoló speciális tényezők	49
• Hatalmi egyenlőtlenségek	
• Diszkrimináció	
• Biszexualitás	
• Előbújás	
• Nemi identitás	
• Vallás	
• Sztereotípiák	

- A heteronormatív jogi környezet kihasználása
- Családon belüli erőszak
- Az új törvényi keretek megértése
- A család felépítésének megértése
- Nyelvhasználat
- A gyerekek bevonása
- A megállapodás megfogalmazása

A mediáció után: a megállapodás végrehajtása 60

Záró gondolatok 63

Fogalomgyűjtemény 65

Irodalomjegyzék 71

BEVEZETŐ

Ez a kézikönyv a „*Litigious love*”: *Az azonos nemű párok és a mediáció az Európai Unióban* című projekt során végzett kutatómunka eredménye. A projekt, amelyet az *Avvocatura per i Diritti LGBTI – Rete Lenford* nevű olasz ügyvéd-szervezet koordinált,¹ 2014 márciusában kezdődött, azzal a céllal, hogy elősegítse a kölcsönös megértést a bírák, ügyvédek és mediátorok között az azonos nemű partnerek közötti viták rendezési eljárásainak területén az Európai Unió néhány országának jogrendszerében.

A kézikönyv elsősorban olyan mediátoroknak és jogászoknak szól, akiket érdekel az AVR (alternatív vitarendezés) és a családi mediáció, valamint olyan diákoknak és kutatóknak, akik a leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű² emberek jogainak témájával foglalkoznak. A jogviták és a vitarendezés területe gyakran több tudományterületet fog át, ezért a kézikönyv könnyen érthető azok számára is, akik nem járatosak a jogtudomány területén.

A kézikönyv célja kettős: egyrészt megvizsgálja a családon belüli jogviták természetét, és hogy mily módon rendezhetőek az ilyen viták mediáció segítségével. Másrészt a tanulmány gyakorlati lehetőséget kíván nyújtani a különböző területeken dolgozó

¹ A projekt további partnerei: Bergamoi Egyetem, Háttér Társaság, Zagreb Pride, Bulgarian Network for Human Rights Education, Scuola Superiore dell’Avvocatura.

² A továbbiakban: LMBT.

szakembereknek, hogy alaposabban és eredményesebben megértsék az azonos nemű partnerek között kialakuló jogviták természetét, valamint az ilyen viták rendezésében szerepet játszó tényezőket.

A családi mediáció olyan terület, amely számos fontos vitát váltott ki például a mediációs stílusokról és modellekről, a mediátorok, ügyvédek és bírák szerepéről, a kötelező mediációról, a partnerek közötti nemi alapú egyenlőtlenségekről és a gyerekek bevonásáról. Ugyanakkor más fontos kérdések – mint például az azonos nemű partnerek között kialakuló viták természete, az ilyen viták rendezésének módjai, az azonos nemű partnerek közötti hatalmi egyenlőtlenségek, illetve az azonos nemű és heteroszexuális partnerek közötti különbségek – jellemzően kevés figyelmet kapnak a szakirodalomban, ezért fontos lenne, hogy a jogtudósok, mediátorok, ügyvédek és bírák többet foglalkozzanak a témával.

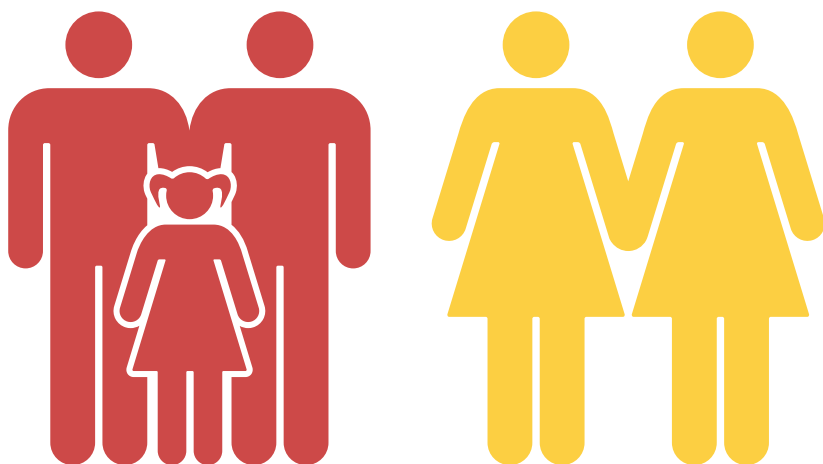
Ez a kézikönyv szeretné betölteni ezt a hiányt és gyakorlati megközelítést kínálni az azonos nemű partnerek között kialakuló jogviták mediáció általi rendezésének kulcsfontosságú kérdéseiben. A kézikönyv átfogó és könnyen használható útmutatót nyújt a témában, a viták természetére, valamint a mediáció során figyelembe veendő tényezőkre összpontosítva. Nem célja ugyanakkor a tanulmánynak, hogy teljes körű és általánosító áttekintést adjon a témáról.

Módszertani és elméleti megfontolások

A tanulmány alapjául azonos nemű párokról és jogvitáikról szóló empirikus és nem empirikus adatok elemzése szolgál. Az adatok számos jogi és jogon kívüli, elsődleges és másodlagos forrásból származnak. A kézikönyv összességében az AVR és a családi mediáció szakirodalmára támaszkodik. Ugyanakkor, mivel kevés olyan adat és forrás létezik, amelyek kimondottan az azonos nemű partnerek közötti mediációval foglalkoznának, ez a kézikönyv főleg empirikus adatokon alapul, amelyeket a szerző Angliában és az Egyesült Államokban kollaboratív jogot és mediációt gyakorló ügyvédekkel és mediátorokkal készített félig strukturált interjúk segítségével gyűjtött. Az interjúk 2014. január és 2015. február között készültek, személyes találkozások vagy Skype konzultáció útján. Bár az interjúk egy sor előre meghatározott kérdésen alapulnak, minden interjúalany javasolhatott további kérdéseket és megjegyzéseket tehetett, továbbá az általa preferált témakörre fókuszálhatott. Ebben az értelemben az interjúk félig strukturáltak tekinthetőek. Minden interjúról hangfelvétel, majd átirat készült, és a mediátorok és ügyvédek ellenőrizhették a tőlük idézett válaszokat. Az adatokat kvalitatív módszerekkel elemeztük. Az elmélet és a gyakorlat széleskörű áttekintése érdekében a kézikönyv részleteket is közöl az interjúkból. Emellett a kézikönyv azonos nemű partnerek közötti valós viták ismertetését is tartalmazza. Ezekben az esetekben a magánélet védelme érdekében a felek nevét megváltoztattuk vagy nem közöljük.

A tanulmány elméleti keretét a joghoz való hozzáférés és az alternatív vitarendezés diskurzusai és eredményei szolgálják.

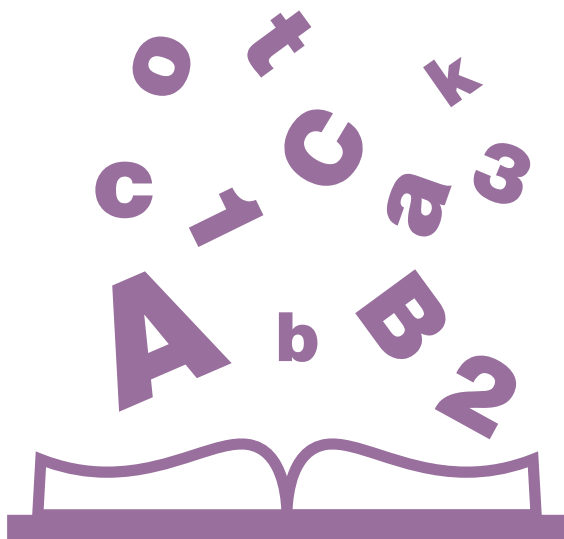
Ezen belül a kézikönyv az alternatív vitarendezés három jól ismert alapelveire támaszkodik. Először is, a mediátor szerepe az, hogy elősegítse a vitás felek közötti kommunikációt (Gulliver, 1977). Másodsor, a vitás feleknek lehetőséget kell adni, hogy választhassanak a különböző vitarendezési eljárások közül (Cappelletti és Garth, 1978). A mediáció nem minden típusú vitában megfelelő és alkalmazható módszer. Végezetül, az eljárásjogi reformokat össze kell egyeztetni az anyagi jogi reformokkal (Cappelletti és Garth, 1978). Az utolsó két elv különösen fontos azonos nemű partnerek esetében. Az azonos nemű párok esetén ugyanis a házasság lehetővé tétele szükséges feltétele annak, hogy a polgári igazságszolgáltatás reformja révén a mediációt az ő esetükben is bevezessük a családi viták rendezésének egyik módjaként. Amint ezt a tanulmány megmutatja, azokban a jogrendszerekben, ahol az azonos neműek házassága jogilag nem elismert, a mediáció az egyetlen eszköz a családon belüli viták kezelésére – a bíróságot helyettesíti.

Az azonos nemű partnerek közötti mediációval foglalkozó szakirodalomban világszerte még mindig kevés kutatás és empirikus adat áll rendelkezésre az ilyen viták mediáció általi kezeléséről, annak hatásáról és dinamikájáról. E tanulmány szerzője ír máshol a téma legújabb szakirodalmáról (Moscatti, 2014); itt összefoglalásul elég annyi, hogy Hertz, Wald és Schuster (2009), valamint Barsky (2004) hiánypótló megállapításokat tettek az azonos nemű partnerek közötti mediáció jellemzőiről. Hertz (2008) rámutat arra, hogy azonos nemű párok esetében a mediátornak tisztában kell lennie azokkal a kihívásokkal, amelyeket a különböző jogi keretek nyújtanak. A jog folytonos változása miatt a mediátornak nemcsak jogi kérdésekben kell naprakésznek lennie, hanem az azonos nemű párok elvárásaival is tisztában kell, hogy legyen. Ezen kívül, Barsky (2004) hangsúlyozza, hogy különös figyelmet kell fordítani arra, hogy a mediátorok milyen módon közelítik meg az azonos nemű párok speciális problémáit. A kézikönyv alapvető megállapításait Hertz és Barsky munkái, a velük készített interjúk és a további mediátorokkal, ügyvédekkel és azonos nemű párokkal készített interjúk adják.

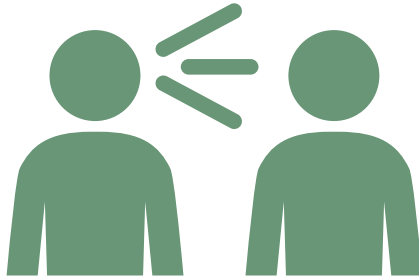
Hogyan olvassuk a kézikönyvet?

A könyv két részre oszlik. Mindkét részt lehet önállóan olvasni, és mindkettő az azonos nemű partnerek közötti viták és mediáció különböző nézőpontjait tárja fel. Az 1. rész az azonos nemű partnerek közötti viták forrásait, a viták rendezéséhez választható eljárásokat, valamint a viták kezelésében a mediátorok, ügyvédek és bírák szerepét tekinti át. A 2. rész a mediációs eljárásra összpontosít. Először megvitatja, mennyire alkalmas és megvalósítható módszer a mediáció az azonos nemű partnerek közötti viták rendezésére, majd néhány jogi és eljárásbeli kérdést tekint át a mediációval és az azonos nemű párokkal kapcsolatosan.

1. RÉSZ: VITÁK ÉS VITARENDEZÉSI ELJÁRÁSOK

Vitaforrások azonos nemű partnerek között

Az azonos nemű partnerek közötti családon belüli vitákat itt tipikusan többközpontú vitákként kezeljük (Fuller, 1971), amelyek sokféle kérdést vetnek fel, több fél is érintett bennük, és sokféle következménnyel járnak. Az ilyen többközpontúság az azonos nemű párok által kialakított és megélt családformák (vannak olyan intim kapcsolatok, amelyekben kettőnél több partner vesz részt) vagy a nem vérszerinti kötelékeken alapuló szülő-gyermek kapcsolatok függvénye. Más esetekben a többközpontúság azon múlik, hogy az azonos neműek közötti párkapcsolatok jogilag elismertek-e, és ha igen, milyen módon. Sok esetben az azonos neműek közötti párkapcsolatok és az azonos neműek általi gyereknevelés jogi elismertsége terén mutatkozó különbségek kényszerítik ki a viták olyan kimeneteleit és következményeit, amelyek túlmutatnak a jogi kereteken.

Emiatt mind a viták jellege, mind a rendelkezésre álló vitarendezési eljárások jelentősen különböznek az adott ország jogrendje és az időpont függvényében. Például, ahogy a kézikönyv a továbbiakban bemutatja, vannak olyan okai a vitáknak, amelyek a kapcsolat szereplőin kívül állnak, mint például az azonos nemű párokat hatékonyan védő jogi keretek hiánya vagy a társadalmi nyomás.

Az azonos nemű partnerek vagy azonos nemű szülők közötti viták sokféle forrásból eredhetnek, nem mindig maguktól a partnerektől függenek, és nem mindig végződnek válással. Amint azt Felstiner, Abel és Sarat (1981) kimutatta, a viták nem légtüres térben keletkeznek, hanem társadalmilag konstruáltak és gyakran összetettek. Ezért a politikai, jogi, erkölcsi és kulturális változások befolyásolhatják a párkapcsolatokat, vitákat okozhatnak és hatással lehetnek arra, hogy az azonos nemű partnerek és szülők közötti vitákat hogyan lehet legjobban rendezni (Barsky, 2004).

Vannak olyan konfliktusforrások, amelyek abból a társadalmi és jogi környezetből erednek, amelyben az azonos nemű partnerek és szülők élnek. A társadalmi nyomás, az internalizált homofóbia, az önbizalomhiány, ami a homoszexualitás társadalmi elutasításából ered, valamint az azonos nemű partnerek és szülők jogait védő homogén jogi keretek hiánya vitákat gerjeszthet a partnerek között, vagy felerősítheti a már meglévő nézeteltéréseket is (Hertz és tsai, 2009; Hanson, 2006; Barsky, 2004; Gunning, 1995; Astor, 1995).

Mielőtt rátérünk az azonos nemű partnerek közötti viták forrásainak részletesebb elemzésére, az azonos neműek házasságának társadalmi-jogi fejlődése és az azonos nemű partnerek közötti viták terén nem járatos olvasót megismertetjük e viták, valamint a viták

és szakítások következményeinek néhány fontos jellemzőjével, amely eltérést mutat heteroszexuális párokétól.

Az egyik legfontosabb különbség az azonos neműek házassága egységes jogi elismerésének a hiánya. Mint azt Frederick Hertz a vele készült interjúban rámutatott:

” *A hagyományos mediációban a jogi keretek nem képezik vita tárgyát. Mindenki tudja, melyik bírósághoz kell fordulni, mindenki tudja, milyen jogszabályok vannak érvényben, mindenki tudja, hogyan fog zajlani a tárgyalás, és akkor emberek egy konkrét ügyön vitáznak, aminek van egy elfogadott jogi kerete. A mediátorok ezzel az alapfeltevéssel dolgoznak, és ezt a mediációban résztvevő felek is osztják: a keretek elfogadottak, de a tények vitatottak. Nos, szinte minden azonos nemű vitában vitatottak a keretek, mert vannak párok, akik azt mondják, hogy ők jogilag házasok, de ez nem számít, mert politikai okokból tették, vagy olyan párkapcsolatban vannak viták, ahol a felek a homofób törvények miatt nem tudtak összeházasodni. Ráadásul rendszer-szinten látható, hogy sokkal többféle végkifejlet lehetséges egy azonos nemű kapcsolat felbomlásakor, mivel a határok vitatottak, míg egy heteroszexuális válásban a határokat a törvény szabja meg. Például vannak párok, akik Kanadába mentek összeházasodni, mert abban az időben a házasságuk nem volt jogilag elismert a hazájukban, de pár hónappal később ott is elismerték. Vagy Olaszországban élnek, de New Yorkban házasodtak össze. Vagy 15 év együttélés után házasodtak össze, de a korábbi együttélésükre a házassági jog nem vonatkozik.*

A mediátoroknak tisztában kell vele lenni, hogy amikor a jogi keretek vitatottak, a mediáció nehezebb.

Emellett Barsky a következőkre világított rá az interjújában:

” Igazából több hasonlóság, mint különbség van az azonos nemű és a különböző nemű párok között. Minden elvált szülőnek komplex érzelmi, jogi, pénzügyi és szülői kérdésekkel kell szembenéznie. Tehát a különbségeket nem szabad eltúlozni. A jogi keretek szempontjából sok minden múlik a jogrendszeren, amelyben a partnerek élnek. Vannak jogrendszerek, amelyek elismerik az azonos nemű párkapcsolatokat, és vannak, amelyek nem. Vannak olyan jogrendszerek, ahol a nem vér szerinti szülőnek nincs jogi alapja bíróságra menni, és csak a vér szerinti szülőnek vannak elismert szülői jogai. Ezért az olyan esetekben, ahol csak az egyik szülőnek van jogállása, a nem vér szerinti szülőnek kevés jogi lehetősége van. A nem vér szerinti szülő lehet, hogy mediációt szeretne, de a vér szerinti szülő ezt egyszerűen elutasíthatja.

Lehet azzal érvelni, hogy ahol a jogrendszer nem ismeri el a heteroszexuális partnerek együttélését, ott ők is ugyanolyan jogi helyzetben vannak, mint az azonos nemű párok. Ugyanakkor naivság lenne azt gondolni, hogy a jogi elismerés hiánya ugyanolyan hatással van a *de facto* heteroszexuális és azonos nemű párokra. Valójában a heteroszexuális párok továbbra is eldönthetik, hogy

összeházasodnak-e, míg az azonos nemű pároknak nincs ilyen választási lehetősége.

Másodsor, a viták okát tekintve, van néhány jelentős különbség az azonos nemű és a heteroszexuális párok között. Mint azt az alábbi rész magyarázza, a legfőbb különbségek a szülői és öröklési vitákban vannak, valamint az olyan vitákban, amelyek az előbújással, a kapcsolati elvárásokkal (Hertz, 2008), a homofóbiával és a szexuális irányultság felvállalásával kapcsolatos, partnerek közötti nézeteltérésekről szólnak.

Különösen a családformák és a gyermeknemzési módszerek sokfélesége miatt alakulnak ki új vitaforrások. Ezek az új vitaforrások kihívásokat jelentenek a patriarchális családmodellel, a családon belüli elvárásokkal és felelősség-megosztással szemben. Például az azonos nemű partnerek közötti pénzügyi vitákban a férfi mint „kenyérkereső” és a nő mint „háziasszony” visszatérő kettősége nem merül fel.

Ezért a családon belüli vitáknál fontos, hogy a mediátorok, ügyvédek és bírák ne tekintsék magától értetődőnek, hogy az adott család szerkezete a férfi és nő egységének heteroszexuális nézőpontján alapul; valamint azt se vegyék adottnak, hogy automatikusan alkalmazhatóak a heteroszexuális házastársak válására vonatkozó jogszabályok, illetve azok a törvények, amelyek elismerik az azonos nemű házasságot más jogrendszerekben (Barsky, 2004; Felicio és Sutherland, 2001; Freshman, 1997).

Vannak jogrendszerek, amelyekben az azonos nemű párok ugyanolyan szabályok szerint házasodhatnak és válhatnak, mint a heteroszexuális párok; vannak olyan országok, ahol az azonos

neműek párkapcsolatai csak korlátozott jogokkal járnak; és vannak jogrendszerek, amelyekben az azonos nemű pártkapcsolatok nem részesülnek jogi védelemben, ezért az azonos nemű partnerek saját megállapodással rendezik kapcsolatuk lehetséges következményeit.

Harmadszor, a pénzügyi, a gyerekekkel kapcsolatos vagy az öröklési viták felmerülésének időpontja különbözhet a heteroszexuális párokétól. Az azonos nemű párok gyakran még a párkapcsolat megkezdése előtt lefolytatják ezeket a vitákat (Hertz, 2008), hogy a jogi keretek hiányában megpróbálják szabályozni a kapcsolatuk esetleges következményeit és hatásait.

Végül, a diszkrimináció is hatással van ezekre a vitákra. Ahogy Allan Barsky megállapította az interjúban:

” Az azonos nemű párok diszkriminációt tapasztalnak még az olyan egyszerű dolgokban is, mint amikor be kell íratni a gyereket az iskolába, és az iskola aláírást kér az „anyától” és „apától”.

A nézeteltérések és viták speciális forrásait tekintve a kép változatos, de jó eséllyel szerepelnek benne a következő vitaforrások:

Pénzügyi viták

Ezek közé tartozik a pénz, az ingatlan, a közös vagyontárgyak megosztása; egy vagy több partner eltartása; az egyik vagy mindkét partner gyerekeinek pénzügyi támogatása. Az azonos nemű partnerek gyakran egyéni megoldásokat találnak ki a pénzügyeik kezelésére, amelyek nagyban különbözhetnek a törvényi előírásoktól vagy a családon belüli felelősség-megosztásról alkotott széles körben elterjedt elképzelésektől.

ESETTANULMÁNY A KUTATÁSBÓL *Meleg pár: a gazdag partner dühös volt, mert a partnere tíz éven keresztül brókerként próbált sok pénzt keresni, de nem sikerült neki. A mediáció során a gazdag partner azt mondta: „én elleneztem, hogy bróker karriert csinálj. Most, hogy nem keresel olyan sokat, azt akarod, hogy tartásdíjat fizessék neked. Biztos vagyok benne, hogy nincs olyan heteroszexuális pár, akik így osztották volna meg a pénzüket.”*

A MEDIÁTOR MEGJEGYZÉSEI *Az volt az érdekes ebben a vitában, hogy az alacsonyabb jövedelemmel rendelkező fél mélysegesen szégyenkezett a helyzete miatt. Tudta, hogy jogosult a tartásdíjra, de – ellentétben sok heteroszexuális nővel – ellentmondásba került benne az, hogy ő egy férfi, akinek el kell tudni tartania magát, és az, hogy pénzre van szüksége. Úgyhogy amikor nagyon megnőtt a feszültség a mediáció közben, sírva fakadt. Ebben a helyzetben az egyik kérdés az volt, hogy tud-e úgy tárgyalni, hogy az ügyvédje nincs jelen – nem azért, mert inkompetens volt, nagyon is kompetens volt – hanem a férfit*

önbecsülése és a kapcsolatban betöltött szerepe közötti ellentmondás, és a társadalmi, jogi és érzelmi szerepek közötti ellentmondások miatt. Több ponton is külön-külön kellett találkoznom velük, olyan szintű volt bennük a düh. És számomra is volt egy kritikus pont, amikor beszélnem kellett az ügyvédekkel.

ESETTANULMÁNY A KUTATÁSBÓL *Egy meleg pár 22 éve van együtt, bejegyzett élettársak. A bejegyzés után 6 évvel szétköltöztek. Az egyik partner 65 éves, nyugdíjas és részmunkaidőben kertervezőként dolgozik. A másik partner 47 éves, marketing területen dolgozik, évi 150 ezer fontot keres; ő vásárolta a család házát és egy másik nagy lakást, és eltartja a partnerét.*

A MEDIÁTOR MEGJEGYZÉSEI *Ebben a vitában erős hatalmi egyenlőtlenlégek voltak a felek életkora és a jövedelmük különbsége miatt. Ehhez a vitához nem volt alkalmas a mediáció, mert a vitás kérdések nagyon technikai jellegűek voltak, így végül a megállapodás a két fél ügyvédjeinek tárgyalása útján jött létre.*

Örökösödési viták

Ezek a típusú viták felmerülhetnek: a) amikor két vagy több azonos nemű partner megtervezi, mit írnak a végrendeletükbe; b) a túlélő partner és az elhunyt partner családja között – ez esetben az öröklési jog függvényében jogi kérdések is szóba kerülhetnek, valamint érzelmi ügyek is felmerülhetnek attól függően, hogy az elhunyt családja tudott-e az elhunyt homoszexualitásáról és azonos nemű partneréről vagy sem; c) abban az esetben, ha egynél több azonos nemű partner volt, akiket az elhunyt támogatott anyagilag, és mindannyian jogot formálnak az örökségre; d) amikor különböző családi és személyes kapcsolatok állnak fenn: az érdekelt felek

között lehet az elhunyt korábbi és elvált heteroszexuális házastársa, az elhunyt gyerekei, az azonos nemű házastárs vagy élettárs, valamint alkalmi partnerek is.

ESETANULMÁNY A KUTATÁSBÓL *Egy leszbikus pár tíz évig volt együtt. Házat vásároltak együtt és megosztották a napi költségeket. Soha nem írtak alá megállapodást a kapcsolatuk következményeiről, és nem is végrendelkeztek. Az egyik partner hirtelen meghalt autóbalesetben. Miután a szülők értesültek a balesetről, életükben először találkoztak a partnerrel. Jogvita kezdődött az elhunyt azonos nemű partnerének balesetet követő szerepéről, valamint pénzügyi kérdésekről. Végül a túlélő partner és az elhunyt szülei mediációt kezdeményeztek.*

AZ ÜGYVÉD-MEDIÁTOR MEGJEGYZÉSEI *Ez a helyzet jogi és érzelmi kérdéseket vetett fel. A mediáció előtti találkozókön először segítettem a szülőknek feldolgozni a lányuk homoszexualitását, azután próbáltam velük megértetni a partner szerepét és a pár kapcsolatának természetét. Ugyanakkor, miközben támogattam a partnert abban, hogy tudja kezelni az előítéleteket, sokat kellett dolgoznom azon, hogy megértse a különbséget aközött, hogy úgy érezte, jogosult elhunyt partnere tulajdonának egy részére, illetve a szigorú jogi szabályozás között (amelyben neki nem volt jogosultsága).*

Kábítószer- és alkohol-függőség

A drog- és alkohol-fogyasztásból már önmagában is viták adódnak, de gyakori vitaforrás lehet a kábítószer és alkohol hatása alatt elkövetett párkapcsolati erőszak és más partnerekkel létesített intim kapcsolat is.

Nyitott párkapcsolat

A vita oka lehet a partnerek egyet nem értése abban, hogy nyitott legyen-e a párkapcsolatuk; vagy vitát okozhat, ha nincs egyetértés abban, hogy az új partner milyen lehetőségekkel vagy tulajdonságokkal bírjon. További fontos vitaforrás lehet a mások figyelméért való versengés (Blumstein és Schwartz, 1983).

Amint azt Robin ap Cynan mondta az interjújában:

” *Viták keletkezhetnek abból, ha az egyik partner egy monogám szexuális kapcsolatot akar, a másik viszont nyitottá tenné a kapcsolatot harmadik felek számára. Feszültségeket kelthet, ha:*

- *az egyik partner továbbra sem kíván másokkal kezdeni, míg a másik fél másokkal létesít szexuális kapcsolatot;*
- *mindketten szeretnének szexuális partnereket keresni a kapcsolatukon kívül (függetlenül attól, hogy egymással továbbra is folytatják-e a szexuális kapcsolatot);*
- *mindketten szeretnének együtt csoportos szexben részt venni.*

Adózás

Az ilyen nézeteltérések vonatkozhatnak a közös adózás megtervezésére és az adófizetésre is.

Elhidegülés egymástól

Ez – akárcsak heteroszexuális pároknál – azért történik, mert elmúlik a szerelem, nem feltétlenül azért, mert az egyik fél megcsalja a másikat.

Előbújás

Itt olyan esetek szerepelnek, amikor az egyik partner nem szeretné felvállalni a homoszexualitását, a másik pedig arra biztatja, hogy bújjon elő; valamint olyanok, amikor az egyik partner felfedi biszexualitását vagy nemi identitását, vagy bejelenti, hogy tranzíció szeretne keresztülmenni, vagyis nemi identitásának megfelelő módon szeretne élni.

” **Barsky:** *Az előbújás konfliktus-forrás lehet azonos nemű partnerek között. Ez részben a jogrendszer és a homoszexualitás társadalmi elfogadottságának függvénye.*

A szexuális irányultság és a nemi identitás kifejezésének módja

A partnerek lehet, hogy különbözőképpen gondolkodnak arról, hogy a szexuális irányultságot ki kell-e nyilvánítani, és ha igen, hogyan. Viták keletkezhetnek abból, ha az egyik partner a homoszexualitással kapcsolatos sztereotip viselkedési és beállítódási mintákat követi; vagy ha az egyik partner a heteroszexuális férfiasság és nőiesség sztereotip mintáit követi és elutasít „mindent, ami túl buzis”.³

Nemi identitás a tranzíció után

Az ilyen típusú vitákban a heteroszexuális pár egyik tagja tranzícióra megy át, vagy az azonos nemű pár egyik tagja tranzíciót szeretne.

³ Interjú 2014-ben egy azonos nemű párral.

ESETANULMÁNY A KUTATÁSBÓL *Elena (korábban Pietro)*

75 éves, Anna pedig 56. 1990-ben házasodtak össze, és néhány éve szétváltak. Elena tranzíció ment át néhány éve. Elena nem találkozott a gyerekeivel, Davide-dal és Ambrával három éve, Anna pedig a mediáción találkozott Elenával először a tranzíció óta. Elenának van egy fia, Gianni, egy korábbi kapcsolatából, akivel rendszeresen találkozik. Anna úgy érezte, nem az ő feladata elősegíteni a kapcsolatteremtést „apa és fiú” között, és úgy gondolta, ha a fiú levelet írna, nem tudná, hogyan szólítsa meg Elenát. Elena azt javasolta, hogy a gyerek szólítsa „Apának”.

A MEDIÁTOR MEGJEGYZÉSEI *Ebben a vitában a nemi identitás és a gyerekek ügye merült fel. Az, hogy a gyerekek mindenek felett álló érdekeire összpontosítottak, elősegítette a mediációt mert, hogy rávette a partnereket, hogy beszéljenek egymással, és korlátozta a düh és neheztelés kifejezését. Ugyanakkor a mediációval nem sikerült rendezni a felek közötti nézeteltéréseket.*

Homofóbia és bifóbia

Viták keletkezhetnek az internalizált homofóbia és bifóbia miatt, amely ahhoz vezet, hogy a partnerek idegenkedve vagy szégyellve viselik a szexuális irányultságukat; vagy amiatt, hogy a pár ellenséges és homofób környezetben él, ami közvetlenül is befolyásolhatja a párkapcsolatukat.

HIV/AIDS

A betegség önmagában nem okoz vitákat, inkább az, hogy hogyan szerezte az egyik partner a betegséget, és az milyen hatással van a pár életére (Barsky, 2004).

Hamis elvárások

Mint azt Hertz megállapítja, az azonos nemű párkapcsolatok jogi kereteinek megteremtése már önmagában is felvet jogi és gyakorlati kérdéseket (2008). Az új jogi keretek nem biztos, hogy megfelelnek a vitás felek személyes elképzeléseinek. Ugyanakkor bosszúságot okozhat, ha hiányoznak a jogi keretek a párkapcsolat elismeréséhez. Mivel az azonos nemű házasságot több jogrendszerben is elismerik, néha az azonos nemű párok az azonos nemű házasságot nem elismerő jogrendszerekben is elvárnak valamiféle jogi védelmet (legalább bizonyos tekintetben) a kapcsolatuk felbomlása esetén. A partnerek úgy érezhetik, ugyanolyan jogok és kötelességek illetik őket, mint a házastársakat, de az amiatt érzett aggályok, hogy törvényen kívül működnek, vitákat gerjeszthetnek a partnerek között. Emellett sokan erősen hisznek a házasság szimbolikus értékében, de ezt a hitet a valós élettapasztalatok nem támasztják alá.

Ahogy Butler megállapította az interjújában:

Van úgy, hogy nagyon rövid bejegyzett élettársi kapcsolat után szétválnak a felek. Talán azért, mert a partnerek túl sok elvárással tekintenek a »házasságra«.

Szülői viták

A gyereknevelésben alkalmazott módszerek, valamint a szülői munkamegosztás változatossága sokféle jellegzetes vitát gerjeszthet azonos nemű pár tagjai között (Hertz és tsai, 2009; McIntyre, 1994; Emnett, 1997; Gunning, 1994). Viták lehetnek és vannak például két homoszexuális vér szerinti szülő (leszbikus anya és meleg apa) között, akik nem partnerek, de közösen vállaltak gyereket; két vér

szerinti szülő (leszbikus anya és meleg apa) és a nem vér szerinti szülők (a vér szerinti szülők korábbi és jelenlegi azonos nemű partnerei) között; a vér szerinti szülő és a másik (azonos nemű) szülő között; a gyerek két anyja és a spermadonor között; a két meleg szülő között, akik összekeverték a spermájukat a megtermékenyítéshez; a meleg szülők és a béranya között; illetve a nagyszülők és a szülők között.

Ilyen vitákat okozhat a döntéshozatal arról, hogy vállaljon-e gyereket a pár; hogy melyik partner fogja adni a spermát, vagy melyikőjük hordja ki a gyereket, és ki legyen az apa. Ezen kívül viták adódhatnak abból, hogy mi legyen a nem vér szerinti szülő szerepe; a gyerekkel való kapcsolattartásból, a gyerek elhelyezéséből és felneveléséből; a gyerektartásból; és a félelemből, hogy a szülő ki lesz zárva a gyerek életéből.

Az azonos nemű partnerek közötti szülői vitákat nagyban befolyásolja a mesterséges megtermékenyítés, a béranyaság és az örökbefogadás hatása, valamint az összehangolt törvények hiánya. Amikor a törvény nem ismeri el a nem vér szerinti szülő szerepét, két probléma merülhet fel: egyrészt különbség lehet a törvénybe foglalt szülői jogok és kötelezettségek, valamint a szülők közötti egyedi (szóbeli vagy írásbeli) megállapodás között. Másrészt komoly hatalmi egyenlőtlenségek alakulhatnak ki a vér szerinti és a nem vér szerinti szülők között.

Hangsúlyozni kell, hogy az ilyen típusú jogvitákban az elsődleges szempont a gyerek mindenek felett álló érdeke kell, hogy legyen, és ennek kell befolyásolnia a vita rendezését. Ezen kívül, még ha a törvény nem is ismeri el az azonos nemű partnerek által kialakított szülői struktúrákat, a mediáció nagy előnye, hogy az

eljárás minden érintett félnek fórumot kínál arra, hogy kifejtthesse álláspontját. A mediáció során a mediátornak arra kell buzdítania a vér szerinti és nem vér szerinti szülőket, hogy vitassák meg és elemezzék a valós szülői szereposztás és a törvény előírásainak ellentmondásait.

Ahogy a következő mediátorok megállapították:

” Raeside: *Valóban nehézségek adódnak, amikor a szülőknek különböző elvárásaik vannak a saját szerepükkel és jogaikkal kapcsolatban.*

Smallacombe és Allison: *A gyerekről való gondoskodás szintje vitaforrás lehet a partnerek között.*

ESETANULMÁNY A KUTATÁSBÓL *Elva és Maria párkapcsolatban voltak és barátjuk, Michael felajánlotta, hogy Elvának spermát adományoz. A gyereküket Evannek hívják, 12 éve született. Egy idő után vita keletkezett Michael és Elva között Evan felügyeletével kapcsolatban. Michael Roberttel volt kapcsolatban a gyerek születése idején. Mind a négy szülő (a vér szerinti szülők és partnereik) részt vettek Evan életében. 2007-ben Elva és Maria szakítottak, és mediáció útján megállapodtak, hogy Maria minden csütörtökön és minden második hétvégén találkozik Evannal. 2008-ban Elva és Michael baráti kapcsolata tönkrement, és bírósági per kezdődött, mert Michaelnek nem volt lehetősége Evannal találkozni. A bíróság határozata feljogosította Michaelt a kapcsolattartásra, így ő újra találkozhatott Evannal. 2009-ben Elva új párkapcsolatot kezdett Joannával, és elköltöztek egy másik városba, Evant is magukkal vitték, és született egy lányuk (anonim spermadonor közreműködésével). Elva*

megtagadta a bírósági határozat teljesítését Michaellel szemben. Elva szintén korlátozta a Maria és Evan közötti kapcsolatot. Maria kérvényt nyújtott be a bíróságra, hogy biztosítson számára kapcsolattartást. Ekkor Elva megkérte Mariát és Michaelt, hogy próbálják meg a mediációt.

A MEDIÁTOR MEGJEGYZÉSEI *Ebben a vitában több fontos kérdés is felmerült: szülőség, gyerekek, bírósági eljárás, távolság. Több mediációs ülésre volt szükség: találkozóira minden szülővel külön-külön, közös találkozóira a biológiai szülővel, és közös találkozóira minden szülővel. A bírósági keresetet visszavonták, és újra kezdődött a korlátozott kapcsolattartás (a mediáción történt megállapodás szerint). Hat hónappal későbbre megbeszéltünk egy felülvizsgáló mediációs ülést.*

ESETANULMÁNY A KUTATÁSBÓL *Egy lesbikus pár és egy meleg pár úgy döntött, gyerekeket vállalnak közösen. Megállapodtak, hogy a két férfi összekeveri a spermáját, és azzal mesterségesen megtermékenyítik mind a két nőt. Az volt a terv, hogy két gyerek szülessen egyszerre négy szülőtől. Igen ám, de csak egy*

gyerek született, akinek az életében mind a négy felnőtt teljes szülői szerepet játszott. A felek nem kötöttek írásos megállapodást. Amikor három éves lett a gyerek, a négy szülő között megromlott a kapcsolat, és úgy döntöttek, megpróbálják mediáció útján rendezni a nézeteltéréseiket.

A MEDIÁTOR MEGJEGYZÉSEI *Ez a vita fontos jogi kérdéseket érintett a szülői jogok és kötelességek elismerésével kapcsolatban. A mediátor megértette a vitás felekkel, hogy mindannyiuk számára elsőbbséget kell, hogy élvezzenek a gyerek mindenek felett álló érdekei, és ez segített nekik megegyezésre jutni a felügyeleti jogok megosztásáról.*

ESETTANULMÁNY A KUTATÁSBÓL *Egy leszbikus pár úgy döntött, hogy gyereket vállal. Az egyikőjük – aki a jómódúbb volt kettőjük közül – teherbe esett a korábbi vőlegényétől. A három fél közötti szóbeli megállapodás szerint a gyereket a két anya fogja felnevelni, úgy, hogy a gyerek nem ismeri az apját. A gyerek megszületése után a vér szerinti anya elmondta azonos nemű partnerének, hogy szerelmes a gyerek biológiai apjába, és szeretne poliamorista kapcsolatra lépni vele, miközben továbbra is leszbikus partnerével szeretne együtt élni. A leszbikus partner nagyon kiborult és nem érezte magát biztonságban, ezért megkérte a vér szerinti anyát, hogy próbálják meg mediáció útján rendezni a nézeteltéréseiket.*

Azonos nemű partnerek által alkalmazott vitarendezési eljárások

A „fitting the forum to the fuss” kifejezést Sander és Goldberg (1994: 49) találta ki, arra utalva, hogy az adott vitához meg kell keresni a legmegfelelőbb vitarendezési módszert. Több különböző tényezőt, köztük az eset jellegzetességeit, a felek céljait és jellemvonásait (Sander és Rozdeiczer, 2005) kell figyelembe venni ahhoz, hogy a megfelelő módszert választhassuk. Az esetek és a vitarendezési eljárások összehangolása talán a legfontosabb célja kellene, hogy legyen a vitarendezési rendszernek, de ezt a célt soha nem könnyű elérni.

Ráadásul ahhoz, hogy ezt a célt el lehessen érni, fontos, hogy legyen olyan jogi keret, amelyben az egyének érvényesíthetik a jogaikat. A vitás felek gyakran csak akkor tudják eldönteni, hogyan tudnák legjobban rendezni a vitájukat, hogyha vannak olyan törvényi rendelkezések, amelyek védik a megsértett jogokat. Valójában az azonos nemű párok esetében a megállapodás az egyetlen lehetőség az olyan jogrendszerekben, ahol hiányoznak az azonos nemű párkapcsolatokat elismerő és szabályozó jogi keretek.

Attól függően, hogy milyen vitarendezési módszerek elérhetőek az egyes jogrendszerekben, az azonos nemű párok a következő eljárások közül választhatnak vitáik rendezésére:

Mediáció

Egy harmadik, semleges fél – a mediátor – segíti elő a kommunikációt a vitás felek között. A mediáció során a partnerek

kezükben tartják az irányítást a vita és a megegyezési folyamat során is (Roberts és Palmer, 2005).

Tanácsadás

Lelki segítségnyújtás beszédterápiával, amely során az ügyfél a problémáiról és érzéseiről beszél.

Családterápia

A családot tekinti a rendellenesség forrásának, és próbálja helyretenni a „diszfunkcionális viselkedést. Ezt úgy éri el, hogy megkérdőjelezi a család működési rendszerét oly módon, hogy ezáltal a családtagok észlelése és tapasztalatai is megváltoznak. A családterápia alapelve, hogy a családban működési rendellenesség van, amely pszichiátriai alapú is lehet, és ez kezelést igényel” (Roberts, 2014: 25).

Ügyvédek egyezkedése

Ügyvédek tárgyalnak az ügyfelek nevében, a vitás felek nem vesznek részt az egyeztetésben (Roberts, 2014).

„Kollaboratív jog”

A „kollaboratív jog” számos formát ölthet a gyakorlatban. Az alapmodell a két ügyfél és két ügyvéd, de egyéb szakembereket is be lehet vonni, a vitás felek szükségleteinek függvényében. A vitás felek az ügyvédek támogatásával próbálnak megegyezni. A felek és az ügyvédek szerződést írnak alá, amely kötelezi őket arra, hogy együtt dolgozzanak a megegyezés érdekében. Amennyiben a tárgyalás nem sikeres, a szerződés szerint egyik ügyvéd, illetve egyik ügyvéd cégének munkatársai sem képviselhetik egyik felet sem jövőbeli peres ügyekben (Moscati, 2014; Lande, 2006).

Számos tényező játszhat szerepet abban, hogy az azonos nemű partnerek a mediációt vagy más eljárásokat választanak-e:

” **Allison:** *Nos, a pénz feltétlenül szerepet játszik, és mivel a mediáció általában olcsóbb, ez is lehet egy szempont – bár nem ez kéne, hogy a fő oka legyen a mediáció választásának. Attól is függ, hogy milyen szintű jogi vagy egyéb segítségre van szükségük a feleknek a vitarendezéshez. Vannak, akik jobban támogatva érzik magukat és ezért jobban meg tudnak vitatni dolgokat, ha az ügyvédjük jelen van. Ők valószínűleg inkább a kollaboratív jogot választanák.*

Az azonos nemű párok gyakran olyan utat választanak, amely magában foglalja az összes vagy több fent említett módszert. A kutatások szerint, amikor a vita tárgya pénz vagy egyéb számszerű kérdés, akkor a kollaboratív jog és az ügyvédek egyezkedése a preferált eljárás.

A mediáció és a kollaboratív jog a vitarendezés mellett hasznos módja a jövőbeli viták megelőzésének, illetve a jövőbeli viták rendezési szabályai lefektetésének. Egyre növekszik azoknak az azonos nemű pároknak a száma, akik házasságkötés előtt vagy után vagyoni jogi szerződést kötnek, élettársi szerződést kötnek, spermadonor vagy szülőségi megállapodást írnak alá, hogy szabályozzák a jövőbeli válás pénzügyi és személyes következményeit. A végső megállapodás részleteit mediátor vagy ügyvéd segítségével rögzíthetik a felek. Az ügyvéd a második szakaszban tud segíteni, amikor a felek már megegyeztek a megállapodás tartalmáról (Bryant, 1992).

Miért választják az azonos nemű párok a mediációt?

A hetvenes évek vége óta, és a jelenben is, azok az okok, amelyek az azonos nemű párokat a mediáció választására ösztönzik, igen változatosak. A mediáció olyan jól ismert előnyei mellett, mint a bizalmas légkör, a magánélet védelme, az alacsonyabb költségek és a felek lehetősége arra, hogy kézben tartsák a vita lefolytatását (Roberts és Palmer, 2005), a mediáció választásának vannak speciális okai is.

Először is, lehetséges, hogy a mediáció az egyetlen módja az azonos nemű partnerek közötti családi viták rendezésének. Az olyan jogrendszerekben, ahol az azonos neműek párkapcsolata nem elismert, az azonos nemű partnerek elsősorban azért választják a mediációt vagy más bíróságon kívüli eljárást a családi vitáik kezelésére, mert a bírósághoz nem fordulhatnak ilyen ügyekkel. Természetesen ez jelentős különbség a külön nemű párokhoz képest, és így számos kérdést vet fel az igazságszolgáltatáshoz való jog megsértésével kapcsolatban. Ez azt is jelenti, hogy a mediáció

szerepe kulcsfontosságú: azoknak a partnereknek és szülőknek, akik nem részesülnek jogi elismerésben, így lehetőségük nyílik arra, hogy kifejezzék kívánságaikat, amire máshogy nem lenne lehetőségük.

Másodszor, még ha lehetséges is a bírósághoz fordulás, az azonos nemű párok előnyben részesítik a mediációt a bírósági rendszer – beleértve az ügyvédeket és bírósági alkalmazottakat – intézményes homofóbiájától való félelmük miatt.

Harmadszor, azért választják az azonos nemű párok a mediációt, mert az hozzájárul az olyan családformák elismeréséhez, amelyek különböznek az ellenkező neműek házasságától (Emmet, 1997), és így megerősítően hat a teljes LMBT közösségre (Hanson, 2006).

Végül, újabban a személyes okok mellett a mediáció választását maga a jog támogatja. Az 1970-es évek óta, az LMBT embereket a homofóbiától és transzfóbiától védő, egyre kiterjedtebb szabályozással és az azonos nemű házasság jogi elismerésével párhuzamosan, a mediáció igénybevételének jogi keretei is megnyílnak. Például az olyan jogrendszerekben, ahol az azonos nemű párok hivatalosan egybekelhetnek, a mediációt és más AVR eljárásokat a tételes jog javasolja vagy írja elő.

A kézikönyv szerzője szerint van még egy ok arra, amely a mediáció felé tereli az érintetteket. Az elmúlt öt évben több jogrendszerben megszorításokat vezettek be jogi segítségnyújtás bírósági eljárásokban való igénybevétele terén. Ha a jogi segítségnyújtás csak mediáció esetén hozzáférhető, ez azt jelenti, hogy a mediációt – közvetetten – kötelezővé tették.

A mediáció választásának okairól az interjúkban a mediátorok és az ügyvédek a következőket mondták:

” **Raeside:** *Különböző okok elege: nem akarnak bíróságra menni a költségek és az eljárás időtartama miatt; meg akarják tartani az irányítást az ügy és a megoldás felett; a mediáció összeegyeztethető a kultúrájukkal; privát teret akarnak használni a vitarendezésre.*

Smallcombe és Allison: *A párok azért választják a mediációt, mert kontrollálni akarják a költségeket vagy a folyamatot, és mert nem akarnak végigmenni egy bírósági eljáráson. Nem akarnak ügyvédek bevonni a privát megbeszéléseikbe, különösen, amikor az érzelmek felfokozottak; és mert a gyerekeikre összpontosítanak. Gyakran a mediáción keresztül mindenki számára jobb megoldásban reménykednek.*

Bár változott az évek során, hogy mennyire elfogadottak az azonos nemű párkapcsolatok, mégis sok azonos nemű pár a mediációt választja a folyamat rugalmassága és a bizalmas körülmények miatt, amelyben a családjuk felett nem ítélnének [morálisan] – az 1970-es években a bíróság rendkívül ellenséges volt az ilyen párokkal szemben, és annak ellenére, hogy ez változott, a bírósági eljárásban még mindig ismeretlenek lehetnek az azonos nemű párok problémái.

Muzalewski: *A bírók mediációt javasoltak.*

Névtelen mediátorok: *A párokat bírók vagy ügyvédek küldték, hogy próbálják meg a mediációt.*

A mediáció választásának okai mellett azt is érdemes megvizsgálni, miért kerülnek az azonos nemű partnerek a mediációra. A kutatás során megkérdeztünk (anonimitásukhoz ragaszkodó) azonos nemű párokat arról, hogy miért választották vagy nem választották a mediációt.

Miért választották a mediációt? (Válaszok az interjúkból)

- „Olyan egyezségekre kellett jutnunk, amely tiszteletben tartja a szűk családjunkat.”
- „El akartunk kerülni egy újabb bírósági tárgyalást.”
- „[A volt partnerem] nem volt hajlandó betartani a kapcsolattartásra vonatkozó bírósági határozatot. Remélem, a mediáció során találunk más megoldást.”
- „Azért vagyok itt, mert [a partnerem] megkért rá.”
- „Szükségünk van magánéletre.”
- „Először pártanácsadásra mentünk, és a pártanácsadó javasolta, hogy próbáljuk meg a mediációt.”
- „Ez az egyetlen módja, hogy jogi segítséget kapjunk.”

Miért nem választották a mediációt?

- „Nem vagyunk összeházasodva, minek menjünk mediációra?”
- „Úgy gondoltam, nem annyira komoly az ügy.”
- „Nem akartunk más embereket bevonni.”
- „Hát, nem tudom, mi az a mediáció.”
- „Mi jól kezeltük a szakításunkat – nem vagyunk szerelmesek már egymásba –, de a vagyonunk elosztásához segítségre volt szükségünk. Az ügyvédek javasolták a kollaboratív jogot.”

Bírák, ügyvédek és mediátorok

A bírák, ügyvédek és mediátorok mind fontos szerepet játszanak a családi jogviták rendezésében, beleértve az azonos nemű partnerek és szülők közötti vitákat. Lehetséges, hogy mindhárom szakember részt vesz egy adott jogvita rendezésében. Ezért hasznos, ha valamilyen közös útmutatást követnek, amikor azonos nemű partnerek közötti családi vitákat kezelnek.

Az átfogó alapelv az, hogy kerüljék az előfeltételezéseket a család szerkezetéről, a partnerek szerepéről és a szülők identitásáról. Az azonos nemű partnereknek lehet, hogy megvan a saját elképzelésük arról, hogy miből áll egy család vagy egy párkapcsolat, még ha ezt több jogrendszerben nem is ismerik is el. Ezért a mediátorok, bírák és ügyvédek ne úgy közelítsék meg az azonos nemű párkapcsolatokat, mintha azok a heteroszexuális házassághoz lennének hasonlóak, és semmiképp ne az legyen a céljuk a vitarendezésben, hogy „újjáélesszenek” egy olyan kapcsolatot, ami hasonlít a heteroszexuális házasságra.

Továbbá, mint ahogy azt heteroszexuális partnerek közötti vitákban teszik, a mediátorok, ügyvédek és bírák próbáljanak egymással kapcsolatot teremteni, figyelembe venni a vitával kapcsolatos minden kérdést, beleértve a nem jogi jellegűeket is; pontos és részletes információt szolgáltatni a különféle vitarendezési eljárásokról; meghallgatni minden ügyfelet és biztosítani a bizalmas légkört.

Az interjúban feltettük a kérdést mediátoroknak és ügyvédeknek: **Mit tanácsolna egy mediátornak, aki azonos neműek közötti jogvitákkal foglalkozik?**

Válaszok

” **Névtelen mediátor:** *Ne legyenek előfeltételezései!*

Hertz: *Először is, ismerje meg az adott állam jogtörténetét, hogy tudja mihez kötni az ügyfelei személyes történetét! Például voltak meleg párok, akik 2004-ben összeházasodtak San Franciscóban, de azokat a házasságokat érvénytelenítették, azután összeházasodtak 2008-ban, de azokat a házasságokat megfellebbezték, azután voltak párok, akik nem házasodtak össze, mert nem abban a városban éltek. A mediátornak ismernie kell a házasság „helytörténetét”, hogy az ügyfelei tiszteljék.*

Másodszor, vegye komolyan az etikai vonatkozásait annak, ha az egyik fél kihasználja a törvény heteroszexuálisok számára kedvező egyoldalúságát – különösen ott, ahol a házasság nem elismert vagy megengedett – és hogy ez mennyire megviselheti a másik partnert!

Harmadszor, ismerje meg azokat a hatalmi dinamikákat, amelyek különböznek a heteró partnerek között előfordulóktól!

Végezetül, szemlélje nyitottan a nemi szerepelvárásokat, ideértve az érzelmi megnyilvánulások széles körét is ! A legtöbb heteró pár, amikor elválnak, elfogadják, hogy a jogrendszer felhatalmazással bír arra, hogy határozatot hozzon a válásukról; tudják, hogy keresztül kell menniük az igazságszolgáltatás rendszerén („a válás nemcsak kettőtök ügye”), és hisznek benne, hogy ebben a rendszerben a bíró nem lesz elfogult velük szemben. Az azonos nemű ügyfeleim viszont újra és újra megkérdézik, hogy miért

kell nekik végigmenniük az igazságszolgáltatás rendszerén, és azt mondják, hogy a bíró nem fogja őket megérteni.

Ha van egy bíró, aki elfogult a melegekkel szemben, és mindkét fél meleg, feltehetjük a kérdést, hogy „hogyan lesz részrehajló a bíró, ha mindkét fél meleg?” De vannak más típusú előítéletek is, társadalmi osztály, nemi szerep sztereotípiák, etnikai háttér, stb. alapján, amelyek szerepet játszhatnak. A bírónak lehetnek ilyen típusú előítéletei, még akkor is, ha „a melegekkel” kapcsolatban nincsenek is fenntartásai. A mediátornak át kell látnia ezeket a tágabb dimenziókat ahhoz, hogy tudja, hogyan navigáljon a felmerülő problémák során.

Barsky: *Ismerje meg az azonos nemű párok kapcsolati dinamikáit; a biztonsági és hatalmi egyenlőtlenségeket (sokan azt gondolják, hogy ha két nő vagy két férfi van együtt, akkor nincs erőszak a kapcsolatban); tudja, hogyan rendelkeznek a helyi törvények az azonos nemű párkapcsolatokról; tudja, hogy a törvény hogyan kezeli a nem vér szerinti szülőt; ismerje meg a nagyszülőknek a láthatási jogokkal kapcsolatos kérdéseit; legyen tisztában a HIV/AIDS nagy arányú előfordulásával a meleg férfiak körében, és a problémákkal, amelyek felmerülhetnek ezzel kapcsolatban; derítse ki, hogy van-e kábítószer-használat vagy alkoholizmus a családban, ami bonyolíthatja a biztonságos környezet megteremtését a család és a gyerekek számára!*

Muzalewski: *Hallgassa meg figyelmesen az ügyfeleit!*

Raeside: *Legyen alapos tudása a családi rendszerekről, dinamikákról és formációkról; a gyerekekre és szülőkre vonatkozó törvényekről; legyen tudatában annak, hogy hogyan tekintenek rá a*

vitás felek; legyen kíváncsi és ne gondolja azt, hogy minden család egyforma!

Wattersone: *Ismerje fel a saját elfogultságait!*

Az interjúban Frederick Hertz rámutatott az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés egy olyan szempontjára, amely különösen fontos az azonos nemű párokkal végzett mediáció során: arra, hogy a mediátornak olyan környezetet kell teremtenie, amelyben a vitás felek kényelmesen érzik magukat.

Mire van szükségük az ügyfeleknek, hogy a mediációs folyamat során kényelmesen érezzék magukat?

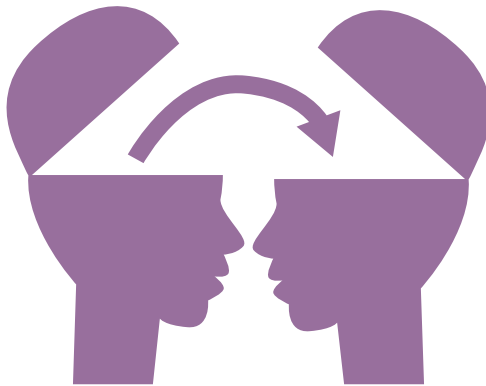
” **Hertz:** *Az én megközelítem, amit mindig elmondok a klienseimnek: „Meleg párként Önök a változásért küzdenek – és én Önökkel és Önökért küzdök. A helyzet az elmúlt húsz évben úgy alakult – beleértve a jogrendszer homofóbiáját –, hogy megnehezíti az Önök helyzetét oly módon, ahogy azt heteroszexuális párok esetében nem. Szeretném azt mondani, hogy Önök jutalmat kapnak az erőfeszítésükért. Sajnos a kapcsolatuk tönkrement, és most jogi problémákkal néznek szembe – amelyeket senki nem tud teljesen megoldani.*

Megpróbálom beépíteni ezt a narratívát az ügyfeleim történetébe. Például megkérdezem az azonos nemű ügyfeleket, hogy az esküvői szertartás közben miben állapodtak meg (még akkor is, ha a szertartást a törvény nem ismerte el). Helytelen lenne azt mondani az ügyfeleknek, hogy „amit Önök ünnepeltek, és amiben megállapodtak, jogilag nem számít, ezért nincs értelme

beszélni a szertartásról vagy a szóbeli megállapodásukról”. Arra biztatom őket, hogy beszéljenek a kapcsolatukról, mert át kell gondolniuk az ellentmondást a párkapcsolatuk saját és törvény általi értelmezése között.

Röviden... mit tegyen a mediátor és mit ne:

- Legyen őszinte a személyes előítéleteivel kapcsolatban!
- Beszéljen őszintén a szexuális irányultságáról!
- Ismerje meg az LMBT embereket!
- Vegye figyelembe a szexuális irányultsággal és nemi identitással kapcsolatos kulturális különbségeket, beleértve az ezek leírására a különböző kultúrákban használt különböző kifejezéseket! (A „meleg”, „leszbikus” és „transznemű” szavak nem fedik le a szexuális irányultság és nemi identitás kifejezésének minden árnyalatát.)
- Legyen tisztában a szexuális irányultságról és nemi identitásról szóló, a homofóbia és transfóbia elleni védelmet szolgáló és az azonos nemű házasságra és azonos nemű

szülőkre vonatkozó legújabb (hazai, külföldi és nemzetközi) jogszabályokkal!

- Vegye figyelembe a szexuális irányultság és nemi identitás társadalmi elfogadásának és megőrzésének kérdéseit.
- Tájékoztassa ügyfeleit a mediációs folyamatról és más lehetséges vitarendezési eljárásokról!
- Használjon gyerekbarát tájékoztató anyagokat, amelyek foglalkoznak a szexuális irányultsággal, a nemi identitással és a párkapcsolat felbomlásával.
- Kövessen olyan irányvonalakat a gyerekek mediációba való bevonásával kapcsolatban, amelyek figyelembe veszik a családformák sokféleségét, valamint a szexuális irányultság és a nemi identitás számos aspektusát!
- Ne erőltesse, hogy az ügyfelei a mediációt válasszák!
- Használjon nemileg semleges és elfogadó nyelvezetet! Ha nem tudja, hogyan szólítsa a feleket, kérdezze meg őket!
- Vegye figyelembe, hogy a vitás felek vállalják-e nyilvánosan a szexuális irányultságukat vagy sem!
- Kérdezze meg a felektől, hogyan gondolkodnak a kapcsolatukról, és mik az elképzeléseik a családról és a gyereknevelésről!
- Biztassa arra a feleket, hogy beszéljenek a kapcsolatuk természetéről, az elvárásaikról, valamint a különbségről a törvények és aközött, ahogyan ők gondolkodnak a kapcsolatukról!
- Minden vitás felet és érintettet hallgasson meg (beleértve a további partnereket és a nem vér szerinti szülőket)!
- Használjon nemileg semleges információs anyagokat!
- Kérdezze meg, hogy a partnereknek van-e privát megállapodása arra az esetre, ha szakítanak!

2. RÉSZ: A MEDIÁCIÓS FOLYAMAT

A mediáció előtt és alatt

A 2. rész fő fókusza olyan speciális kérdések elemzése, amelyek felmerülhetnek a mediáció során és a mediátornak tisztában kell velük lennie. A mediáció egy közismert folyamat, amely minden társadalomban, minden időben megtalálható (Robert és Palmer, 2005). Felületes hiba lenne azt állítani, hogy a mediáció igénybevételének népszerűsödése új jelenség, amely a 20. század utolsó évtizedeiben az angolszász világban elterjedő alternatív vitarendezési mozgalomnak, vagy azoknak az európai uniós kezdeményezéseknek köszönhető, amelyek a 2008/52-es irányelvben vagy az 1998-as R (98) 1. számú ajánlásban teljesedtek ki. Természetesen ezek is hozzájárultak ahhoz, hogy a mediációt egyre gyakrabban használják számos polgári, üzleti és közösségi jogvita rendezésének fő eszközeként. Ugyanakkor Roberts és Palmer rámutat, hogy a mediáció számos afrikai és ázsiai jogi kultúra alapeleme (2005).

A mediáció népszerűsödésének számos, többek között politikai, vallásos és jogi oka van. Az elmúlt negyven évben a mediációt gyakran olyan eszköznek tekintették, amellyel meg lehet kerülni a polgári igazságszolgáltatás működési problémáit, gyorsabbá és olcsóbbá lehet tenni a vitarendezést, és közpénzeket lehet vele megtakarítani.

Kétségek nélkül, a mediáció számos előnnyel jár az azonos nemű párok számára. Különösen a családformák és szülői formációk sokfélesége miatt, a mediáció olyan szülőknek és partnereknek is lehetőséget biztosít a megszólalásra, akiknek nincs törvényes lehetőségük bírósági eljárásra. Ugyanakkor a mediáció speciális hátrányokkal is járhat azonos nemű párok számára – például ha a mediátor homofób vagy nincs tisztában a jogi keretekkel – és azzal a következménnyel járhat, hogy a felek nem kikényszeríthető megállapodást kötnek. Emellett az LMBT közösség is nyomást gyakorolhat a párra, hogy jusson egyezsége, amivel az egész közösséget megerősíti és megmutatja a kívülállóknak, hogy az azonos nemű párkapcsolatok és azonos nemű szülőség „működik”.

Van három alapelv, amely irányítja a mediációs folyamatot, beleértve az azonos nemű partnerek közötti mediációt is. Először is, a mediáción keresztül a vitapartnerek „arra törekednek, hogy új színben és hasonlóan lássák a kapcsolatukat” (Fuller, 1971: 305). Másodsor, a mediáció alapvetően egyeztetés egy harmadik, független fél bevonásával (Gulliver, 1977; Roberts, 2014; Roberts és Palmer 2005). Ezért a vitás feleknek kell irányítani és kézben tartani a vita lefolyását. Ez azt jelenti, hogy a felek maguk döntenek el, kössenek-e megállapodást, és hogyan érzékelték azt el. Ezután a mediátor abban segít, hogy a felek simán és sikeresen haladjanak keresztül a tárgyalási folyamat fázisain. Az azonos nemű párok esetében az,

hogy a vitás felek a főszereplői a vitájuk rendezésének, azt is jelenti, hogy a mediátor lehetőséget kell, hogy adjon a feleknek, hogy ők maguk határozzák meg a kapcsolatuk nevét és jellegét – anélkül, hogy a mediátor megpróbálna a heteroszexuális kapcsolatokra jellemző tulajdonságokat ruházni rá.

Amint azt Gulliver elegánsan leírta, a tárgyalás egy hatfázisú folyamat (1979). A fázisok: (1) a vitarendezés színterének kiválasztása; (2) a napirend kialakítása, amelyben a problémát megnevezik, kommunikálják és közelítik; (3) a nézeteltérések felderítése és a lehetőségek áttekintése; (4) a vitás kérdések leszűkítése és rangsorolása; (5) alkudozás; és végül (6) a megállapodás megfogalmazása és rituális jóváhagyása. A mediátor azzal támogatja a feleket a folyamatban, hogy elősegíti az információcserét mind a hat fázisban. Azonos nemű párok esetében a mediátor fontos feladata – mind a hat fázisban –, hogy segítsen a vitás feleknek felismerni, tisztázni és megérteni a törvény és a saját tapasztalataik közötti különbségeket.

Harmadszor, a mediáció a „törvény árnyékában” működik (Mnookin és Kornhauser 1979: 950), ezért a mediátornak tisztában kell lennie azzal, hogy személyes, társadalmi és kulturális tényezők befolyásolják a vitarendezést. Az azonos nemű párok esetében a mediátornak és a vitarendezésben résztvevő ügyvédnek figyelembe kell vennie az azonos nemű szülők elismert jogait, az azonos nemű vitás felek családjuk és munkahelyük általi támogatottságát, és persze azt, hogy a felek milyen magabiztossággal rendelkeznek a szexualitásuk tekintetében.

Ha az azonos nemű partnerek úgy döntöttek, hogy mediációt vesznek igénybe, a mediátornak át kell gondolnia, hogyan kezelje azokat a speciális tényezőket, amelyeket az alábbiakban

tárgyalunk. Mielőtt erre rátérünk, ki kell emelni az azonos nemű és heteroszexuális partnerek mediációja közötti hasonlóságokat.

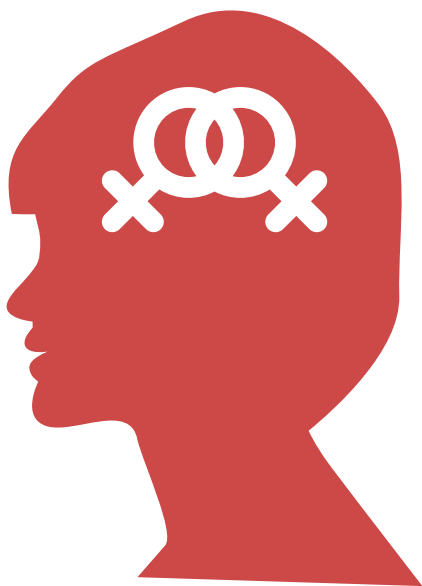
Az azonos nemű párok családi vitáival foglalkozó mediátoroknak ugyanolyan eljárási lehetőségeik vannak, mint a heteroszexuális párok családi vitarendezése esetében. A gyakorlatban többféle mediációs stílus közül választhatnak: evaluatív⁴, facilitatív, transzformatív⁵ és narratív⁶, vagy ezek kombinációja. Hasonlóan sokféle gyakorlati modellből lehet választani: pre-mediáció, közös ülések, kaukusz ülés, ingázó mediáció, online eszközök, telefonbeszélgetések, amelyekben az egyik fél mondanivalóját a mediátor közvetíti a másik félnek. Emellett gyakori – a vitás felek szexuális irányultságától függetlenül – a komediáció (két mediátor vagy egy mediátor és egy ügyvéd), valamint az egyéb szakemberek bevo-

⁴ Az evaluatív mediációban a mediátor proaktív, irányító szerepet vesz fel, javaslatokat és lehetőségeket fogalmaz meg a felek számára. A facilitatív mediációban a mediátor nincs irányító szerepben. Segíti a felek közötti kommunikációt; segíti, hogy a felek tisztázzák a kérdéseket, és a felekre hagyja, hogy irányítsák a mediáció kimenetelét. Riskin szerint „Mindkét stílus arról szól, hogy hogyan tekintik a mediátor szerepét. Az evaluatív mediátor azt feltételezi, hogy a felek szeretnék és igénylik, hogy a mediátor útmutatást adjon (...). A facilitatív mediátor azt feltételezi, hogy a felek intelligensek, képesek együtt dolgozni a vitapartnerükkel, és jobban megértik a helyzetüket, mint az ügyvédek vagy a mediátor” (1994: 111).

⁵ A transzformatív mediáció célja, hogy a vitákat pozitív élménnyé alakítsa, azzal a következménnyel, hogy a felek megerősödnek és kölcsönösen elismerik egymás álláspontját (Bush és Folger, 2005).

⁶ Winslade és Monk szerint „a narratív megközelítés arra összpontosít, hogy olyan kapcsolatot alakítson ki a felek között, amely összeegyeztethetetlen a konfliktussal, és a megértés, tisztelet és együttműködés történeteinek felidézésére épül. A feleket arra buzdítják, hogy gondolkodjanak el, milyen hatással voltak rájuk ezek a történetek, mielőtt rátérnek a szakítást okozó problémák megbeszélésére” (2000: XI).

nása technikai tanácsadás céljából. Végezetül, a mediátor feladata, hogy bizalmat építsen és közös nevezőt találjon a felek között; ösztönözze a tiszteletteljes kommunikációt; segítsen a vitát okozó ügyek kezelésében; elősegítse olyan megállapodás létrejöttét (ha ez lehetséges), amely tiszteletben tartja minden érintett fél elképzeléseit és igényeit; biztosítsa, hogy mindkét fél eléggé kényelmesen érezze magát ahhoz, hogy tudjon beszélni a másik fél jelenlétében; és biztosítja a felek közötti, valamint a felek és a külvilág közötti titoktartást.

Bizonyos mértékig kapcsolódik a mediátor szerepéhez az a kérdés, hogy mennyire számít a mediátor szexuális irányultsága. A kutatás eredményei azt mutatják, hogy a mediátor szexuális irányultsága nem alapvető fontosságú, viszont a felkészültsége, a tudása és az ügyfelek tisztelete igen.

” **Smallacombe:** Szerintem nem létfontosságú. Inkább bizonyos speciális problémák ismerete az, ami segít. Szerintem az a fontos, hogy az ügyfelek hogyan érzik magukat a mediáció során, mit gondolnak, és hogy fognak dönteni. Ugyanaz a jelentősége, mint bármilyen más kulturális különbség esetében.

Allison: Nem fontos, bár hitelességet adhat, mert az azonos nemű párok azt gondolhatják, hogy ha a mediátor meleg vagy leszbikus, jobban megérti őket. Ugyanakkor, mivel a mediátorok pártatlanok és nagyon sokféle családi kontextust ismernek, a sexualitásuk sok azonos nemű pár számára nem lesz lényeges.

Barsky: Szerintem nem mindig fontos az azonos nemű pároknak, hogy leszbikus vagy meleg mediátoruk legyen. Vannak olyan párok, akiknél ez segíteni fog, mert az ügyfelek így bízni fognak a mediátorban, hogy az semleges és megérti a problémáikat. Néha viszont az azonos nemű párok olyan mediátort szeretnének, aki nem tagja a közösségüknek. Az a fontos, hogy a mediátor melegbarát legyen, tisztelettudó, ismerje a törvényeket és azokat a problémákat, amelyek azonos nemű családokban felmerülhetnek.

Roberts: Az ügyvéd/mediátor meleg vagy leszbikus kell, hogy legyen ahhoz, hogy megértse, min mentek keresztül az ügyfelei.

Butler: Segít [ha a mediátor meleg/leszbikus].

A mediációt befolyásoló speciális tényezők

Hatalmi egyenlőtlenségek

Hatalmi egyenlőtlenségek forrása lehet az életkor, az anyagi helyzet, a gyerekekkel való biológiai kapcsolat (ha van), az iskolázottság, a szexuális irányultsággal kapcsolatos magabiztosság, a család támogatása, valamint a képesség a mediációban való közreműködésre.

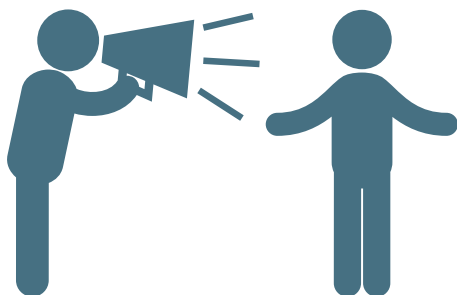
” **Allison and Smallcombe:** *Bármi okozhat hatalmi egyenlőtlenséget, a pénztől kezdve a gyerekek gondozásának szintjén keresztül addig, hogy ki a dominánsabb a párkapcsolatban. A mediátor fontos feladata, hogy minden hatalmi egyenlőtlenséggel foglalkozzon.*

Muzalewski: *A szülői vitákban a hatalmi egyenlőtlenségek forrása, hogy milyen tapasztalata van a partnereknek a gyereknevelésben, a gyereknevelés minősége és a rászánt idő mennyisége, valamint hogy ki a gyerek elsődleges gondozója.*

Névtelen mediátorok: *Biológiai kötelékek; ki a gyerekekkel egy háztartásban élő szülő.*

Frederick Hertz: *Nos, a mediáció egyik negatív aspektusa, hogy embereknek nagyon stresszes szituációban jól kell tudniuk kifejezni magukat. Így az egyik legnagyobb egyenlőtlenség abban van, hogy a felek hogyan képesek funkcionálni a mediációs szobában. Vannak emberek, akik nem tudnak gyorsan gondolkodni vagy kényelmetlennek érzik, hogy a partnerük előtt beszéljenek.*

A másik hatalmi egyenlőtlenség a kevés önbizalomból fakad, amit a homoszexuálisok elnyomása okoz. Fennállhat hatalmi egyenlőtlenség azonos nemű partnerek között korábbi személyes elnyomás tapasztalata miatt, ami gyakran nem látható, amikor a mediátor megismerkedik a párral. Van egyfajta pszichológiai fogyatékoság, amit a személyes elnyomás megtapasztalása okoz, és ez a hatalmi egyenlőtlenségnek fontos része. A hatalmi egyenlőtlenség másik oka a „férfias” lesbikusok és „nőies” melegek társadalmi elutasítása – tehát vannak elfogadható és nem elfogadható homoszexuálisok. És vannak hatalmi egyenlőtlenségek az elnyomásnak és az elfogadás hiányának társadalmi-gazdasági következményeiből adódóan. Ezen azt értem, hogy a személyes elnyomás tapasztalata hogyan befolyásolja azt, hogy az emberek mennyire jól működnek a társadalomban – van sok meleg férfi és lesbikus nő, aki nem érti a jogi és gazdasági rendszer összefüggéseit az ő elnyomásukkal. Ha van egy azonos nemű partnerek közötti vita, amelyben az egyik partner ismeri a törvényt, van pénze és elfogadja a családját, ő sokkal könnyebben fogja kezelni a válást, mert van egy védőhálója.

Barsky: *Néha a hatalmi egyenlőtlenségek a vér szerinti szülő javára játszanak, mert neki több joga van a gyerekfelügyelethez.*

Bizonyos esetekben hatalmi egyenlőtlenségek származhatnak iskolázottságbeli vagy anyagi különbségekből, a különböző önkifejező és meggyőző képességekből vagy a párkapcsolati erőszakból.

Raeside: *Pénz, életkor, szakmai státusz, ki tudja magát jobban kifejezni, kinek van a legközelebbi biológiai kapcsolata a gyerekekkel.*

Diszkrimináció

A szexuális irányultság és nemi identitás alapú diszkrimináció gyakori sok közösségben, beleértve az LMBT közösséget is. A társadalmi diszkrimináció mellett a homoszexuális emberek jogi értelemben vett diszkriminációt is elszenvednek azokban az országokban, amelyekben a homoszexualitás bűn, vagy olyan jogrendszerekben, amelyekben bizonyos jogok nem terjednek ki az LMBT emberekre (mint például a házasság joga). Homoszexuális egyének gyakran többszörös diszkrimináció áldozatai, ami a szexuális irányultság, a vallás, a társadalmi nem és az etnicitás keresztmetszetéből ered. A mediátornak tisztában kell lennie a diszkrimináció ezen típusaival, és a saját diszkriminatív hajlamaival is. Előfordul, hogy az olyan azonos nemű vitás felek, akik erősen érzik a külső diszkrimináció hatását, csökkentik az elvárásaikat vagy igényeiket a mediáció során, vagy agresszívabbá válnak. Ezért a mediátor szerepe, hogy segítsen felismerni ezeket az akadályokat és támogatni a vitás feleket abban, hogy szabadon elmondhassák az igényeiket és nézeteiket.

Biszexualitás

Ha az egyik partner biszexuális, a mediátornak tisztában kell lennie néhány további nehézséggel. A biszexuális emberek gyakran

szenvednek el diszkriminációt az LMBT közösségen belül, sokak sztereotip vélekedése az, hogy „a biszexualitás csak egy átmenet”. Emellett az egyik partner biszexualitása bizonytalanságot kelthet a másik partnerben.

” **Barsky:** *Vannak itt speciális problémák, mint a nagy mértékű diszkrimináció még a meleg-leszbikus közösségen belül is; kételkedés, hogy az adott személy vajon tényleg biszexuális-e, vagy hogy a biszexualitás egyáltalán létezik-e; morális ítékezés; problémák azzal kapcsolatban, hogy elmondja-e a gyerekeknek a szülő, hogy biszexuális.*

Egipciano: *Biszexualitás? Hát, ezt a problémát ismerem, mivel meghatározza az életemet. Ott van a bigámia-monogámia kérdése azonos nemű vagy heteroszexuális partnerrel; ott van a többszörös elnyomás/ diszkrimináció/ bifóbia; a kirekesztés a heteroszexuális és meleg közösségekből; ott van az az elképzelés, hogy a biszexualitás csak egy átmeneti fázis; ott van a sorozatos monogámia váltakozó nemű partnerekkel; a biszexuális spektrum/kontinuum; a biszexuális identitás, nemi szerepek és a párválasztási preferenciák / tudatosság kérdése.*

Előbújás

Ha a partnerek vagy az egyik partner nem vállalja nyíltan a szexuális irányultságát, a mediátornak biztosítania kell a vitás feleket, hogy minden információt bizalmasan fog kezelni. További probléma merülhet fel heteroszexuális partnerek között, akik között konfliktus van az egyik homoszexualitása miatt, és gyerekeik is vannak. Ilyen helyzetben a mediátor próbálja elérni, hogy a felek levetközzék a sztereotípiáikat és az ezekkel járó elfogultságaikat.

” **Barsky:** *A szexuális irányultság beleegyezés nélküli nyilvánosságra hozása („outing”) konfliktusforrás lehet azonos nemű partnerek között. Ez részben a jogrendszerrel függ, részben a homoszexualitás társadalmi elfogadottságától.*

Nemi identitás

Előfordulhat, hogy az egyik azonos nemű partner úgy dönt, tranzícióra fog keresztülmenni, és a másik partner nem fogadja el az átalakulást.

Vallás

A vallás befolyását az azonos nemű partnerek közötti vitarendezés kapcsán még vizsgálja a szakirodalom. A kutatás során a kézikönyv szerzőjének felkeltette az érdeklődését ez a téma, és az interjúkban egy azonos nemű pár és egy mediátor beszélt három ilyen esetről. A mediátor, a partnerek és a jogrendszer nevét nem közöljük a felek anonimitásának megtartása érdekében.

ESETANULMÁNYOK A KUTATÁSBÓL

A házasság időpontja: *Egy esetben az egyik házastárs vallási vezetője volt egy hivatalos vallási közösségnek. Ő és a partnere 15 évvel korábban vallásos ceremónia keretében egybekeltek, de hivatalosan csak 2 éve házasodtak össze. A vallási vezetőnek volt kettőjük közül magasabb keresete, és az ő országukban a vagyontöbblet és a házastársi tartás csak a házasságkötés utáni időszakra vonatkozik, a házasságkötés előtti együttélésre nem. A házasságkötés dátuma lényeges volt a házasságkötés előtti megtagadások elosztása szempontjából (amelynek nagy részét a vallási vezető kereste), és a házastársi tartás időtartama az országukban*

általában a házasság felét teszi ki, függetlenül a házasságkötés előtti együttélés hosszúságától. Ebben az esetben a vallási vezető kötelességének érezte tiszteletben tartani a vallásos egybekeelési ceremónia szellemiségét, és el kellett fogadnia a házasság dátumának a korábbi, jogilag el nem ismert házasságkötés dátumát.

Iskola a gyerekeknek: *Mind a két fél hívő volt, de két különböző vallást gyakoroltak. Megbeszélték, hogy két gyereküket az egyikőjük vallása szerinti iskolába íratják be, de miután szétváltak, az a szülő, akinek a vallása szerinti iskolát választották, mélyebben vallásos lett – olyannyira, hogy a gyerekek nem akartak a másik szülővel lenni, mert úgy érezték, rákényszerítették őket, hogy elfogadják az ő vallását is. Az elidegenített szülő úgy érezte, volt partnere eltúlozza a vallásos kötődését azért, hogy így „nyerje meg” magának a gyerekek lojalitását.*

A keresztség megtagadása: *Ezt az esetet egy hosszútávú párkapcsolatban élő azonos nemű pár mesélte. Az egyikőjük mélyen hívő volt, a másik ateista. Az ateista partner meg volt keresztelve, de nyíltan szerette volna megtagadni a keresztségét. Vita támadt köztük emiatt, amit végül saját maguk rendeztek.*

Sztereotípiák

Tény, hogy a homoszexualitással, a szexuális irányultság kifejezésével és a homoszexuális szülőkkal kapcsolatos sztereotípiák jelen vannak a társadalomban. A mediátor legyen tudatában a külső sztereotípiáknak, a saját és a vitás felek sztereotípiáinak, és segítse elő, hogy ő maga és a vitás felek is megértsék a különbözőségek fontosságát.

A heteronormatív jogi környezet kihasználása

Előfordulhat olyan eset, hogy a mediáció során az azonos nemű partnerek, akik nincsenek összeházasodva – de házastársaként éltek együtt – arra használják az azonos nemű házasság jogi elismerésének hiányát, hogy elkerüljék a tartásdíjfizetést vagy a vagyonmegosztást.

” **Hertz:** *Ha te és én üzletemberek vagyunk, és azon vitatkozunk, hogy vajon az amerikai vagy az olasz törvények szerint kell-e eljárunk, ez egy üzleti vita, ami nem érinti a létezésünk lényegét; nem fogod azt mondani, hogy „megbántottál, mert én olasz vagyok és számomra bántó, hogy az amerikai törvényeket alkalmazod” – hanem ez egy pragmatikus döntés. De ha te egy leszbikus kapcsolatban vagy az egyik partner, akik nem házasodtak össze, és a partnered azt mondja, hogy „nem tudtunk összeházasodni heteronormatív a jogi környezet, ezért nekem nem kell tartásdíjat fizetnem, és én ki fogom használni a heteronormatív környezetet és azzal fogok érvelni, hogy nem vagyunk házasok”. Te pedig azt mondod, hogy „de hát rendeztünk egy szertartást, az összes barátunk ott volt, és az egyetlen ok, amiért nem házasodtunk össze, az volt, hogy a törvény ezt nem teszi lehetővé, te pedig most kihasználod ezt a heteró törvényi részhajlást, hogy kiforgass engem egymillió dollárból... ez egy elemi inzultus – annak példája, amikor az egyik homoszexuális a másik ellen fordul, és erre használja az elnyomó jogrendszert. Ez megsemmisítő a másik fél számára, és a mediátor számára is etikai kérdéseket vet fel.*

Családon belüli erőszak

A családon belüli erőszak – érzelmi, verbális, pszichológiai és fizikai – létezik azonos nemű partnerek között is.⁷ Úgy véljük, a mediáció nem alkalmas családon belüli erőszak eseteinek kezelésére, és a mediáció minden szakaszában előszűrést kell végezni. Ugyanakkor, ha a felek egyetértenek, meg lehet próbálni az indirekt mediációt.

ESETTANULMÁNY A KUTATÁSBÓL *Leszbikus pár, nincsenek összeházasodva. Egyikőjük egy másik nővel találta az ágyban a partnerét. Annyira dühöseket egymásra, hogy nem voltak hajlandóak egy szobában, sőt egy épületben tartózkodni. A mediáció telefonon zajlott, a vitás felek csak a mediátorral beszéltek. Végül rendezték a vitát.*

Az új törvényi keretek megértése

Mint azt már megállapítottuk, fontos, hogy a mediátor ismerje a homoszexualitás dekriminalizálásának, a homofóbia és transzfóbia elleni védelemnek, az azonos nemű párkapcsolatok és a szülői jogok elismerésének törvényi kereteit (Hertz, 2008). Az azonos nemű párkapcsolatok elismerésének jogi keretei változatosak és nincsenek összehangolva a világ különböző országai között. Ezeket a különbségeket figyelembe kell venni, különösen a megállapodás véglegesítése, és kikényszerítése során. Ha kételyek merülnek fel, a mediátor kérjen jogi segítséget.

⁷ Az azonos nemű párkapcsolatokban történő családon belüli erőszakot részletesen elemzi Donovan, Hester, Holmes és McCarry (2006).

A család felépítésének megértése

Az azonos nemű párkapcsolatok változatosak, mivel az azonos nemű partnerek sokféle családformát alakítanak ki, és mivel az azonos nemű párkapcsolatok jogi elismerése nem egységes a világban. A következő formációk léteznek: bejegyzett élettársi kapcsolat (registered partnership, domestic partnership, pacte civil de solidarité), azonos nemű házasság, valamint be nem jegyzett élettársi kapcsolat. Az azonos nemű párkapcsolatok minden modellje speciális jogi következményekkel jár – és ezekkel a mediátornak tisztában kell lennie. Különösen fontos, hogy a mediátor ne feltételezze azt, hogy az azonos nemű párkapcsolatok a heteroszexuális házasság jogi modelljét követik, és annak dinamikáját reprodukálják.

Nyelvhasználat

A nyelvhasználat legyen nemileg semleges és ne túl szakmai vagy túl jogi. Mint azt fentebb megjegyeztük, mindig jó, ha a mediátor megkérdezi a felektől, hogyan szólítsa őket.

” **Barsky:** *A mediátoroknak ügyfélcentrikusnak kell lenniük, és meg kell kérdezniük az ügyfeleket, hogyan szólítsák őket. El kell kerülni a lealacsonyító nyelvezetet, mint például: „Ön az igazi szülő, Ön pedig csak az örökbefogadó szülő vagy nem igazi szülő”. A mediátornak figyelembe kell vennie, milyen identitása van az ügyfeleknek – lehet, hogy a mediátor azt gondolja, hogy az ügyfél meleg, de ő inkább biszexuálisként definiálja magát. Tiszteletteljesebb az ügyfelek által preferált nyelvezetet használni. Transznemű ügyfelek esetén az a legbiztosabb, ha megkérdezzük, hogyan szólítsuk őket. Sok esetben az a legjobb, ha a mediátor*

egyszerűen a nevén szólítja az ügyfelet, és nem próbálja valamilyen kategóriába beilleszteni.

Raeside: *A nevüket használom, vagy többes számban beszélek: „anyák”/”apák”, vagy megkérdem, hogyan szólítsam őket.*

Muzalewski: *Ha az azonos nemű szülők azt szeretik, ha anyának vagy apának nevezik őket, a mediátor ezt tartsa tiszteletben.*

A gyerekek bevonása

A gyerekeknek joga van részt venni minden olyan eljárásban, amely az ő felnevelését érinti (az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye, 12. cikkely). Ha a gyerek szeretne részt venni a mediációs folyamatban, kapjon olyan anyagot, amelyben pontos információk szerepelnek a szexuális irányultságról és nemi identitásról, a családformák sokféleségéről, a szülői szerepekről és a szülők szétválásáról. Emellett ki kell fejleszteni pontos, gyermekbarát mediációs útmutatókat, amelyekben az azonos nemű szülők gyerekeiről is szó van.

A megállapodás megfogalmazása

Mint azt megállapítottuk, az azonos nemű párkapcsolatok jogilag nem egyformán elismertek a világban. Az azonos nemű vitás felek gyakran úgy tárgyalnak, hogy „hallgatólagos vagy szóbeli megállapodások alapján támasztanak követeléseket, amelyek csak korlátozottan teljesíthetőek, vagy olyan közösségi normákra hivatkoznak, amelyeknek gyakran kérdéses az alkalmazhatósága” (Hertz, Wald és Shuster 2009: 123). Ezért azt javasoljuk, hogy a végső megállapodás megfogalmazásakor a mediátor kérdezze meg a vitás feleket, hogy volt-e köztük szóbeli megállapodás, és javasolja a feleknek, hogy kérjenek jogi tanácsot azért, hogy a megállapodás biztosan ne legyen törvénytörő.

A mediáció után: a megállapodás végrehajtása

A megállapodás megkötése potenciálisan a mediációs folyamat végső szakaszát jelenti. A feleket a mediátor azzal segíti, hogy rangsorolja a problémákat, közös nevezőt talál, összefoglalja, amit a felek javasolnak, és jogi tanácsot kér, ha szükséges.

Két fő kérdést kell mindenképpen megfontolni a megállapodás aláírása után: hogyan hajtsuk végre a megállapodást, és hogyan legyen a megállapodás több országban is jogilag elismert. Mindkét kérdésre változatosak a válaszok, a nemzeti törvények függvényében, amelyek elemzése túlmegy e kézikönyv keretein. Az első kérdéssel kapcsolatban itt elegendő megjegyezni, hogy a mediációs megállapodás jogilag kötelező érvényű egyezség lehet, amelyet a bíróság is jóváhagy. Vannak nem jogi végrehajtási eszközök is, mint a társadalmi nyomás vagy a felek meggyőződése, hogy a megállapodás a legjobb kimenetele a vitának, amit elérhettek.

A mediációs megállapodás államközi jogi elismerése tekintetében általában a következőket kell a mediátornak vagy ügyvédnek figyelembe vennie⁸:

- Jogilag elismertek-e és hogyan az azonos nemű párkapcsolatok az adott jogrendszerekben?
- Hogyan rendelkezik a törvény a családi mediációról és a mediációs megállapodásokról?
- Az azonos nemű partnerek közötti mediációs megállapodások elismerése felvet-e közpolitikai kérdéseket az azonos nemű párkapcsolatok természetét illetően?
- Mit mond a törvény a mediációs megállapodások kikényszeríthetőségéről?

⁸ Ha a vitában két olyan fél vesz részt, akik európai uniós országok lakosai, akkor az Európai Parlament és a Tanács [2008/52/EK](#) irányelve (2008. május 21.) a polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egyes szempontjairól a kulcs eszköze a peren kívüli egyezség elősegítésének. Ugyanakkor az EU-n belüli országközi jogi elismerést akadályozhatják az olyan bevezető megállapítások, mint hogy „Nem alkalmazandó ugyanakkor olyan jogokra és kötelezettségekre, amelyekről a felek a megfelelő alkalmazandó jogszabályok alapján nem rendelkezhetnek. Az ilyen jogok és kötelezettségek különösen gyakoriak a családjogban és a munkajogban.” Ezért, mivel az azonos nemű partnereknek nincs meg a szabadságuk, hogy úgy zárják le a párkapcsolatukat, hogy az jogilag el legyen ismerve, több EU-s jogrendszerben a mediációs megállapodásuk nem lesz más országokban elismert és kikényszeríthető.

ZÁRÓ GONDOLATOK

Ez a kézikönyv elsőként kísérelt meg informatív, átfogó és felhasználó-barát útmutatást adni az azonos nemű partnerek közötti mediációhoz. A tanulmány rávilágított a heteroszexuális és azonos nemű párok jogvitáinak és vitarendezésének hasonlóságaira. Ugyanakkor hangsúlyozta, hogy jelentős különbségek vannak a homoszexuális emberek jogainak elismerése miatt – beleértve a házasodási jogot –, valamint az LMBT embereket érő nagyfokú diszkrimináció miatt.

A tanulmány általánosabb célja, hogy ösztönözze a további kutatást, és az azonos nemű partnerek mediációja során alkalmazandó szabályokra irányítsa a figyelmet, különös tekintettel a következőkre:

- További kutatások szükségesek a következő témákban: a jogviták természete; a hatalmi egyenlőtlenségek forrásai; biszexualitás és mediáció; nemi identitás; a gyerekekről szóló jogviták; béranyaság és jogviták; a mediációs megállapodások kikényszeríthetősége és államközi elismerése.
- Szükséges irányelveket kialakítani az azonos nemű szülők gyerekeinek részvételéről a mediációban, valamint információs anyagokat készíteni az azonos nemű partnerek gyerekeinek.
- Fontos irányelveket kialakítani az etikai és nyelvhasználati kérdésekről, a családon belüli erőszak kiszűréséről és a nemileg semleges megnevezésekről.

FOGALOMGYŰJTEMÉNY

Bigender – olyan személy, aki helyzettől függően váltogatja a nőies és férfias viselkedést.

Biszexuális – olyan személy, aki érzelmileg és/vagy szexuálisan egyaránt vonzódik a női és a férfi nemhez.

BNO-10 (A Betegségek Nemzetközi Osztályozása, 10. kiadás) – a WHO (Egészségügyi Világszervezet) nemzetközi standardja, diagnosztikai eszköz járványtani, egészség-megőrzési és klinikai célokra.

Cisznemű – a nem transznemű személyekre utaló kifejezés.

Cross-dressing – olyan ruhák viselése, amelyeket általában ellenkező nemű emberek szoktak hordani.

Drag King/Queen – olyan személy, aki ellenkező nemüként öltözködik, gyakran szórakoztatási céllal vagy hogy a nemi szerepekkel és/vagy a nem kifejezésével játsszon.

DSM 5 (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition – A mentális zavarok diagnosztikai és statisztikai kézikönyve, 5. kiadás) – az Amerikai Pszichiátriai Társaság kiadványának 2013-as változata, amelyben a mentális betegségeket osztályozzák és diagnosztizálják.

Előbújás – az a folyamat, amelynek során az egyén felfedi mások előtt a szexuális irányultságát vagy nemi identitását.

Female to Male (FtM vagy F2M) – transznemű személy, akit születésekor nőként anyakönyveztek, de férfiként él vagy tranzíción megy keresztül, hogy férfi legyen.

Dzsenderqueer (GQ, nem-bináris) – átfogó kifejezés olyan személyekre, akik megkérdőjelezzik a férfi-nő kategóriapárra épülő bináris és cisznormatív nemi normákat, és nem tartják magukat sem férfinak sem nőnek.

Dzsenderbizonytalan (Gender Questioning) – olyan emberek, akik nem biztosak a szexuális irányultságukban vagy a nemi identitásukban.

Dzsendervariáns – olyan személyekre utaló kifejezés, akik nem felelnek meg a férfi és női nemi normáknak.

Heteronormatív/Heteronormativitás – olyan norma, amely magától értetődőnek tekinti, hogy van két külön biológiai nem, és minden ember valamelyikbe születik. A heteronormativitás szerint vannak bizonyos viselkedések és nemi sztereotípiák, amelyeknek mindenkinek meg kell felelnie. A norma azt is evidensnek veszi, hogy mindenki heteroszexuális.

Heteroszexuális – olyan személy, aki érzelmileg és/vagy szexuálisan az ellenkező nemhez vonzódik.

Heteró – köznyelvi kifejezés a heteroszexuális emberekre.

Homonegativitás – negatív attitűd a homoszexualitással vagy az LGBT emberekkel szemben.

Homofóbia – félelem vagy harag a homoszexualitással vagy a homoszexuális és/vagy biszexuális emberekkel szemben.

Homoszexuális – olyan személy, aki érzelmileg és/vagy szexuálisan a saját neméhez vonzódik.

Interszexuális – olyan személy, aki olyan kromoszómákkal, hormonszinttel vagy nemi jellegekkel született, amelyek nem illeszkednek a szexuális vagy reprodukzív anatómiában bevett „férfi” és „női” kategóriákhoz. Ez a szó a 18-19. században orvosi körökben gyakran elterjedt „hermafrodita” kifejezés helyét vette át.

Leszbikus – olyan nő, aki érzelmileg és/vagy szexuálisan más nőkhöz vonzódik.

LGBT – lesbikus, meleg, biszexuális és transznemű emberek.

Male to Female (MtF vagy M2F) – transznemű személy, akit születésekor férfiként anyakönyveztek, de nőként él vagy tranzíción megy keresztül, hogy nő legyen.

Meleg – köznyelvi kifejezés olyan személyekre, akik kizárólag (vagy többnyire) a saját nemük iránt éreznek vonzódást; homoszexuális.

Nemi diszfória – a korábban „nemi identitászavar”-ként nevezett állapot megnevezése a DSM 5-ben, az egyén biológiai

neme vagy nemi szerepei iránti negatív vagy ellentmondásos érzéseit írja le.

Nemi helyreállító beavatkozások – orvosi beavatkozások, amelyek hormonterápia és/vagy műtéti beavatkozások révén megváltoztatják az egyén nemi jellegét.

Nemi identitás – minden ember mélyen és egyedi módon megélt társadalmi neme, amely megegyezhet a személynek születéskor tulajdonított biológiai nemmel vagy eltérhet attól, és amelybe beletartozik az egyén személyes testérzete és a társadalmi nem egyéb kifejezési eszközei („nemi önkifejezés”), mint például az öltözködés, a beszédstílus vagy a gesztusok.

Nemi identitászavar – a korábbi DSM 4-ben szereplő mentális zavar, amely az illető biológiai nemének nem megfelelő nemi identitásra utal.

Nemi szerep – azok a viselkedésmódok, jellemvonások, gondolatok és öltözködési formák, amelyeket az adott kultúrában valamelyik nem sajátosságának tekintenek.

Nemi önkifejezés – ahogyan az egyén kifejezi a társadalmi nemét (öltözet, viselkedés, megjelenés).

Out – nyíltan vállalja a lesbikus, meleg vagy biszexuális irányultságát.

Outing – olyan személy nyílt leleplezése homoszexuálisként vagy biszexuálisként, akiről eddig azt gondolták, hogy heteroszexuális.

Poliamória – olyan kapcsolati rendszer, amelyben az adott személynek egynél több intim párkapcsolata van, és ezt mindegyik partnere tudja és jóváhagyja.

Queer – eredetileg angol szitokszó, jelentése: furcsa, perverz vagy különböző. A queer olyan embereket jelöl, akik számára a szexuális irányultság és a nemi identitás képlékeny, nem csupán két pólusban képzelhető el (hetero vagy meleg/leszbikus; férfi vagy nő). A queer másik jelentése szerint egy gyűjtőszó olyan személyekre, akik nem heteroszexuálisak és/vagy ciszneműek.

Queer elmélet – tudományos elmélet, amely a nemmel és szexualitással kapcsolatos társadalmi nézeteket és normákat vizsgálja.

SOGIE (Sexual Orientation and Gender Identity Expression – Szexuális irányultság, nemi identitás és annak kifejezése) – a Yogyakarta Alapelvek óta ez a betűszó is használatos az LMBT mellett.

Szexuális irányultság – az egyén azon képessége, hogy azonos nemű (homoszexuális, leszbikus, meleg) vagy más nemű (heteroszexuális) vagy bármely nemű (biszexuális) személyek iránt képes mély érzelmi és szexuális vonzalmat érezni, illetve velük intim és szexuális kapcsolatot kialakítani.

Szivárványcsalád – gyűjtőnév az azonos nemű családokra, általában gyerekekkel.

Társadalmi nem (dzsender) – a társadalomtudományokban használatos kifejezés, amely a női és férfi biológiai nemhez kapcsolódó társadalmi és kulturális jelenségeket definiálja.

Transzfóbia – félelem vagy harag a transzneműséggel és/vagy a transznemű emberekkel szemben.

Transznemű – összefoglaló név olyan emberekre, akiknek nemi identitása eltér a személynek születéskor tulajdonított biológiai nemtől, vagy akik nemi identitásukat a nekik születéskor tulajdonított biológiai nemtől eltérő módon kívánják bemutatni.

Transzszexuális – olyan személy, akinek nemi identitása nem illeszkedik a születéskor meghatározott neméhez, ezért szükségét érzi hivatalosan nyilvántartott neme megváltoztatásának, és testi megjelenésének nemi helyreállító beavatkozások révén történő átalakításának.

Tranzíció – az a folyamat, amely során egy transznemű ember életét úgy alakítja, hogy az jobban illeszkedjen nemi identitásához. Az átmenet sok mindent magába foglalhat, az előbújástól kezdve a nem jogi elismertetésén és a névváltoztatáson át a különböző nemi helyreállító beavatkozások elvégzését is.

IRODALOMJEGYZÉK

- ASTOR, Hilary (1995-96). „Mediation of Intra-Lesbian Disputes”, *Melbourne University Law Review*, 20, 953-978. o.
- BARSKY, Allan E. (2004). „Mediating separation of same-sex couples”, In J. Folberg, A. Milne és P. Salem (szerk). *Mediating family and divorce disputes: Current practices and applications*. New York: Guilford, 351-377. o.
- BAILEY, Martha (2006). „Same Sex Marriage and Faith-Based Arbitration of Family Law Disputes”, In A. Bainham (szerk.) *The International Survey of Family Law*, 2006-os kiadás, Bristol: Jordan Publishing.
- BLUMSTEIN, Philip és Pepper SCHWARTZ (1983). *American Couples: Money, Work, Sex*, New York: William Morrow and Company.
- BRYANT, Suzanne (1992). „Mediation for Lesbian and Gay Families”, In *Mediation Quarterly*, 9, 391-395. o.
- BUSH, Robert A. és Joseph P. FOLGER (2004). *The Promise of Mediation: the Transformative Approach to Conflict*, San Francisco: Jossey-Bass.
- CAMPBELL, Alan (1996). „Mediation on Children Issues when one Parent is Gay: A Cultural Perspective”, *Mediation quarterly*, 14(1), 79-88. o.
- CAPPELLETTI, Mauro és Bryant GARTH (1978). „General Report”, In M. Cappelletti és B. Garth (szerk.) *Access to Justice. A World Survey*, I, Milano: Giuffrè Editore, 1-80. o.
- DONOVAN, Catherine, Marianne HESTER, Jonathan HOLMES és Melanie McCARRY (2006). *Comparing domestic abuse in Same-Sex and Heterosexual Relationships*, Economic

& Social Research Council, Award No. RES-000-23-0650.
Elérhető: <http://www.esrc.ac.uk/my-esrc/Grants/RES-000-23-0650/read>

- EDWARDS, Brian X. (2008). „True Donative Freedom: using mediation to resolve the disparate impact current succession law has on committed same-gender loving couples”, *Ohio State Journal on Dispute Resolution*, 23, 715-752. o.
- EMNETT, William Mason (1997-98). „Queer Conflicts: Mediating Parenting Disputes within the Gay Community”, *Georgetown Law Journal*, 86, 433-450. o.
- FELICIO, Diane és Michelle SUTHERLAND (2001). „Beyond the Dominant Narrative: Intimacy and Conflict in Lesbian Relations”, *Mediation Quarterly*, 18(4), 363-376. o.
- FELSTINER, William L. F., Richard L. ABEL és Austin SARAT (1980-81). „The Emergence and Transformation of Disputes: Naming, Blaming, Claiming”, *Law & Society Review*, 15, 631-654. o.
- FOWLER, Judith G. (1994). „Homosexual Parents: implications for custody cases”, *Family and Reconciliation Law Review*, 33, 361-376. o.
- FRESHMAN, Clark (1996-97). „Privatizing Same-Sex Marriage through Alternative Dispute Resolution: Community-Enhancing versus Community-Enabling Mediation”, *UCLA Law Review*, 44, 1687-1772. o.
- FULLER, Lon (1971). „Mediation its forms and functions”, *Southern California Law Review*, 44, 309-339. o.
- GULLIVER, Philip H. (1979). *Disputes and Negotiations*, New York, London: Academic Press.
- GULLIVER, Philip (1977). „On Mediation”, In I. Hamnett (szerk.) *Social Anthropology and the Law*, London: Academic Press.

- GUNNING, Isabelle (1994). „Mediation as Alternative to Court for Lesbians and Gay Families: some Thoughts on Douglas McIntyre’s article”, *Mediation Quarterly*, 13, 43-52. o.
- HANSON, Mark J. (2006). „Moving Forward Together: the LGBT Community and the Family Mediation Field”, *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal*, 7, 295-312. o.
- HEEN, Sheila és John RICHARDSON (2005). „I See a Pattern Here and the Pattern Is You: Personality and Dispute Resolution”, In M. Moffitt és R. Bordone (szerk.), *The Handbook of Dispute Resolution*, San Francisco: Jossey-Bass, 35-51. o.
- HERTZ, Frederick (2008). „Mediating Same-Sex Disputes: Understanding the New Legal and Social Frameworks” Part I, *Family Mediation Quarterly*, 7(1), 24-28. o. Elérhető: <http://www.mcfm.org>
- HERTZ, Frederick (2008). „Mediating Same-Sex Disputes: Understanding the New Legal and Social Frameworks” Part II, *Family Mediation Quarterly*, 7(2), 7-12. o. Elérhető: <http://www.mcfm.org>
- HERTZ, Frederick, Deborah WALD és Stacey SHUSTER (2009). „Integrated Approaches to Resolving Same-Sex Dissolutions”, *Conflict Resolution Quarterly*, 27(2), 123-143. o.
- KOLB, Deborah M. és Linda L. PUTNAM (2005). „Negotiation through a Gender Lens”, In M. Moffitt és R. Bordone (szerk.) *The Handbook of Dispute Resolution*, San Francisco: Jossey-Bass, 135-150. o.
- LANDE, John (2006-2007). „Principles for Policymaking about Collaborative Law and other ADR Processes”, *Ohio St. Journal on Dispute Resolution*, 22, 619-706. o.
- McINTYRE, Douglas (1994). „Gay Parents and Child Custody: a Struggle under the Legal System”, *Mediation Quarterly*, 12, 135-149. o.

- MNOOKIN, Robert és Lewis KORNHAUSER (1979). „Bargaining in the Shadow of the Law: The Case of Divorce,” *Yale Law Journal*, 88, 950-997. o.
- MOFFITT, Michael és Robert BORDONE (szerk.) (2005). *The Handbook of Dispute Resolution*, San Francisco: Jossey-Bass.
- MOSCATI, Maria Federica (2014). „Introduction” és „Fitting the Forum to the Fuss” In *Pasolini’s Italian Premonitions: Same-Sex Couples and the Law in Comparative Perspective*, London: Wildy, Simmonds & Hill Publishing.
- MOSSMAN, Mary Jane (1990). „Shoulder to Shoulder: Gender and Access to Justice”, *Windsor Year Book of Access to Justice*, 10, 351-363. o.
- MOSSMAN, Mary Jane (1994). „Gender Equality, Family Law and Access to Justice”, *International Journal of Law & Family*, 8, 357-373. o.
- PERRINS, Richard (2014). „Mediation and Fertility Law”, *The Review Issue*, 169, 19-21. o.
- RISKIN, Leonard (1994). „Mediator Orientations, Strategies and Techniques”, *Alternatives*, 12(9), 111-114. o.
- ROBERTS, Simon és Michael PALMER (2005). *Dispute Processes: ADR and the Primary Forms of Decision Making*, Cambridge: Cambridge University Press, 2. kiadás.
- ROBERTS, Marian (2007). *Developing the Craft of Mediation. Reflection on Theory and Practice*, London és Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
- ROBERTS, Marian (2008). *Mediation in Family Disputes. Principle of Practice*, Aldershot: Ashgate Publishing Limited.
- SANDER, Frank E. A. és Stephen B. GOLBERG (1994). „Fitting the Forum to the Fuss: A User-Friendly Guide to Selecting ADR Procedure”, *Negotiation Journal*, 10(1), 49-68. o.

- SANDER, Frank E. A. és Lukasz ROZDEICZER (2005) „Selecting Appropriate Dispute Resolution Procedure: Detailed Analysis and Simplified Solution”, In M. Moffitt és R. Bordone (szerk.) *The Handbook of Dispute Resolution*, San Francisco: Jossey-Bass, 386-406. o.
- SMITH, Fred O. Jr. (2004). „Gendered Justice: Do Male and Female Judges Rule Differently on Questions of Gay Rights?” *Stanford Law Review*, 57, 2087-2134. o.
- TOWNLEY, Annette (1992). „The Invisible-ism: Heterosexism and the Implications for Mediation”, *Mediation Quarterly*, 9(4), 397-400. o.
- WINSLADE, John, Gerald D. MONK (2000). *Narrative Mediation: A New Approach to Conflict Resolution*, San Francisco: Jossey-Bass.

Ez a kézikönyv az azonos nemű partnerek közötti családon belüli jogvitákat, valamint a mediációs eljárás néhány speciális kérdését vizsgálja. Főként empirikus adatokra támaszkodva, a kézikönyv gyakorlati lehetőséget kíván nyújtani a különböző területeken dolgozó szakembereknek, hogy megalapozottabb és hatékonyabb ismereteket szerezzenek az azonos nemű partnerek közötti jogviták természetéről és az ilyen viták rendezésének speciális kérdéseiről.

MARIA FEDERICA MOSCATI a **Sussex-i Egyetem** Jogi Karának Adjunktusa, és az **Avvocatura per i Diritti LGBTI** nevű szervezet tagja. Érdeklődési területei: az AVR, a joghoz való hozzáférés, az összehasonlító jogtudomány, az emberi jogok, különösen az LMBTI emberek jogai.

A **Háttér Társaság** Magyarország legrégebb jelenleg is működő leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű, queer és interszexuális (LMBTQI) szervezete, célja a szakmai és politikai közvélemény, valamint a tágabb társadalom figyelmének felhívása az LMBTQI emberek problémáira; az őket segítő szolgáltatások működtetése; az LMBTQI emberek társadalmi helyzetének, szükségleteinek megismerése; ezen szempontok érvényesítése a közszolgáltatásokban; az LMBTQI emberek jogainak védelme, hátrányos megkülönböztetésük elleni fellépés; jólétük, egészségtudatosságuk növelése; az LMBTQI közösségek önszerveződésének támogatása, kultúrájuk ápolása, megismertetése. A közhasznú egyesület tevékenysége öt program köré szerveződik, ezek az Információs és Lelkiségegy Szolgálat, a Személyes Segítő Szolgálat, a Jogsegély Szolgálat, a HIV/AIDS Megelőzési Program, valamint az Archívum és könyvtár. Az egyesület emellett kutatásokat végez, képzéseket tart, közösségfejlesztési tevékenységeket folytat és részt vesz az LMBT Történeti Hónap szervezésében.